

ปัญหาทางกฎหมายการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์

วัลยาพัตร แก้วน้ำ

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สิงหาคม 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ พันตำรวจโทหญิง วัลยาพัตร แก้วน้ำ ฉับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

พ.ท. นส. อาจารย์ที่ปรึกษา
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริภูท)

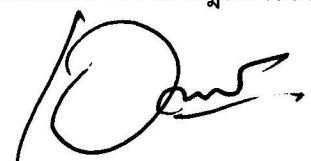
คณะกรรมการสอบปากเปล่า

พ.ท. นส. ประธาน
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริภูท)

 กรรมการ
(ดร.รัชณี แดงอ่อน)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ทับอัตรานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

 คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่ 17 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างถูกต้องและถูกวิธี โดยพันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริภูท และ ดร.อรรัมภา ไวยมุข ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ นอกจากนั้น ผู้ศึกษายังขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่านประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอรรถานนท์ และ ดร. รัชนิ เตงอ่อน ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนจนงานสารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงานที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการศึกษาด้วยดีตลอดมา

สารนิพนธ์นี้ หากมีข้อบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้ศึกษาขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว และหากสารนิพนธ์นี้มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการสร้างสรรค์ ผู้ศึกษาขอมอบให้กับมหาวิทยาลัยบูรพาเพื่อนำไปให้ผู้ค้นคว้าได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

พันตำรวจโทหญิงวัลยาพัตร แก้วน้ำ

54921173: สาขาวิชา: กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา; น.ม. (กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา)

คำสำคัญ: การสอบสวน/ ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์/ กฎหมาย

วิทยานิพนธ์ แก้วน้ำ: ปัญหาทางกฎหมายการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์

(LEGAL PROBLEMS ON THE INVESTIGATION OF HUMAN TRAFFICKING CASE.)

คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์: ประลอง สิริภูท, รด., 67 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ พบว่า ปัจจุบันการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนซึ่งหลักที่จะดำเนินการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป แต่เมื่อต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ที่มีลักษณะการกระทำผิดที่มีความซับซ้อน มีลักษณะองค์กรอาชญากรรม รวมไปถึงการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นก็มีกฎหมายเกี่ยวข้องหลายฉบับ รวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีความละเอียดอ่อนกว่าคดีอาญาทั่วไป เจ้าพนักงานที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวควรจะมีความรู้และความเข้าใจลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดี นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจการสอบสวนซึ่งการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติจะมีความเกี่ยวเนื่องหลายท้องที่รวมทั้งในต่างประเทศ ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะต้องส่งหนังสือแจ้งให้อัยการสูงสุดที่ดำเนินการและพิจารณามอบหมายหน้าที่ให้บุคคลใดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ การดำเนินการดังกล่าวอาจเกิดผลกระทบต่อการทำงานที่ต้องการความรวดเร็วในการปราบปรามผู้กระทำความผิด

ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ให้ชัดเจนควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยมาตรา 32/1 “เจ้าพนักงานการปราบปรามการค้ามนุษย์มีอำนาจสืบสวน และสอบสวนคดีการค้ามนุษย์”

มาตรา 32/2 “ถ้าความผิดเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้ผู้บังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์หรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการปราบปรามการค้ามนุษย์คนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้”

54921173: MAJOR: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; LL.M. (CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY)

KEYWORDS: INVESTIGATION/ HUMAN TRAFFICKING OFFENCE/ LEGAL

WANRAYAPAT KAEWNUM: LEGAL PROBLEMS ON THE INVESTIGATION OF HUMAN TRAFFICKING CASE. ADVISORY COMMITTEE: PRALONG SIRIPOOL, Ph.D., 67 P. 2017.

After studying of legal problems on the investigation of human trafficking case, it was found that the investigation of human trafficking case was under the authority of inquiry officials recently and based on general criminal investigation. Whereas, the human trafficking case had its specific characteristics as complicated offence, criminal organization and was related with several laws. The witness and evidence collection of this offence was more sensitive than general criminal case. For efficient proceedings, the inquiry officials, who perform their duties on investigating of human trafficking offence, should have knowledge and understanding the characteristics of such offence. Moreover, the human trafficking was a transnational organized crime; problems on jurisdictional investigation in human trafficking case had to be related with several areas included foreigner countries. In practice, the Inquiry official shall send a letter to inform the attorney general for the determination and assignment some persons to perform as the responsible inquiry officials. Actions as above mentioned might affect to procedures on suppression of offenders that need to be urgent.

Suggestion - The Prevention and Suppression of Human Trafficking Act B.E. 2551 (2008) should be amended by adding as follows:

Section 32/1 “Officials on prevention and suppression of human trafficking had duties to interrogate and investigate the human trafficking cases”.

Section 32/2 “If the offence on prevention and suppression of human trafficking is conducted outside the Kingdom of Thailand, the commander of prevention and suppression of human trafficking or acting persons shall be responsible persons or assign any inquiry officials on suppression of human trafficking to perform such investigation instead”.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
สมมติฐานของการศึกษา.....	3
วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	4
2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการสอบสวนและความเป็นมาเกี่ยวกับคดีการค้ำมนุษย์.....	5
แนวคิด หลักการในการสอบสวนคดีอาญา.....	5
ความเป็นมาเกี่ยวกับคดีการค้ำมนุษย์.....	12
3 กฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์.....	24
การสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ.....	24
การสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา.....	29
การสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ตามกฎหมายประเทศไทย.....	32
4 ปัญหาทางกฎหมายการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์.....	57
ปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน.....	57
ปัญหาเขตอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน.....	60
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	63
บทสรุป.....	63
ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	65
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	67

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการค้ามนุษย์เป็นปัญหาที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ “มนุษย์” ถูกลดทอนศักดิ์ศรีของความเป็นคนให้เป็นเพียง “สินค้า” ที่มีการซื้อขาย และเอารัดเอาเปรียบโดยไม่คำนึงถึงสภาพร่างกาย จิตใจและความรู้สึก ปัญหาการค้ามนุษย์จึงเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการไร้ซึ่งมนุษยธรรม ซึ่งตามนิยามการค้ามนุษย์ หมายถึง การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือด้วยการใช้สถานะความเสียหายจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้ หรือรับเงินหรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจควบคุมบุคคลอื่น เพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงประโยชน์ การแสวงประโยชน์ อย่างน้อยที่สุด ให้รวมถึงการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณีของบุคคลอื่น หรือการแสวงประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ได้บังคับ หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย ให้ถือว่าการจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งเด็กเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงประโยชน์ เป็นการค้ามนุษย์ แม้ว่าจะไม่มีการใช้วิธีการใด ๆ ที่ระบุไว้ก็ตาม ดังนั้น ปัญหาการค้ามนุษย์จึงมีความซับซ้อนมากจนเสมือนว่าการค้ามนุษย์ เป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่สำคัญในระดับสากล เพราะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และวิถีชีวิตของผู้คนและสังคมในหลายระดับเกิดขึ้นและมีความเกี่ยวข้องกับหลายประเทศทั่วภูมิภาคของโลก มีผู้คนนับแสนนับล้านคน

สำหรับประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มีผลครอบคลุมการค้ามนุษย์ในหลายรูปแบบ และการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายครอบคลุมทั้งหญิงและชาย เนื่องจากในปัจจุบันรูปแบบของการค้ามนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่มีลักษณะของการลักพา ข่มขู่ ล่อลวง โดยผู้ค้ามนุษย์หรือกระบวนการค้ามนุษย์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลักพาหญิงและเด็กเดินทางออกนอกประเทศเพื่อค้าประเวณี ปัจจุบันมักจะไม่มีมีการลักพาตัวหรือบังคับในรูปแบบของการล่อลวง เนื่องจากผู้เสียหายมีความต้องการแสวงหาชีวิตที่สุขสบายกว่า โดยสมัครใจเดินทางไปเป็นแรงงานหรือค้าประเวณี ซึ่งยากต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากลักษณะของการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์นั้น ปัจจุบันมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้าม

ชาติ เมื่อมีคดีความเกิดขึ้น ย่อมจะต้องมีหน่วยงานที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งการดำเนินคดีนั้นจะต้องเป็นไปโดยเร็ว เพื่อให้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดคดีการค้ำมนุษย์ซึ่งจะต้องมีความเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายหลายฉบับ เช่น ความผิดการฟอกเงิน การค้ำมนุษย์ ความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ อีกทั้งกรณีผู้ต้องหาไม่มีอิทธิพล หรือเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ส่งผลให้ในการดำเนินคดีค้ำมนุษย์อาจเป็นไปโดยขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการดำเนินคดีการค้ำมนุษย์ของพนักงานสอบสวนถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก และพนักงานสอบสวนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ สำหรับใช้ในการปฏิบัติงานด้านอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ในการดำเนินการสอบสวนนั้นจะเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเฉพาะในสถานีตำรวจเท่านั้นที่มีการสอบสวนและดำเนินคดีในความผิดฐานค้ำมนุษย์เพียงหน่วยงานเดียว จึงเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจไม่อาจดำเนินการหรือบริหารจัดการคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพียงหน่วยงานเดียวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดความชำนาญหรือประสบการณ์เกี่ยวกับคดีการค้ำมนุษย์ อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นหลายท้องที่รวมไปถึงความเกี่ยวเนื่องกับต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานอาจส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้า และสร้างความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาพบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. ปัญหาหน่วยงานในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์

ในการสอบสวนคดีอาญา เป็นขั้นตอนการแสวงหาผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลังจากที่ได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดการกระทำความผิดขึ้น รวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ สำหรับการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ จึงเป็นอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่จะต้องปฏิบัติตามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่จากลักษณะของการกระทำความผิดที่มีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยมีลักษณะการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน ลักษณะองค์กรอาชญากรรม รวมไปถึงการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์นั้นมีกฎหมายเกี่ยวข้องหลายฉบับ ซึ่งอาจส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานในคดีการค้ำมนุษย์ ไม่สามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรกำหนดหน่วยงานที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์โดยตรงเข้ามารับผิดชอบการดำเนินงานในส่วนนี้

2. ปัญหาเขตอำนาจการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการค้ำนุษย์

ในปัจจุบันพบว่าการกระทำความผิดฐานค้ำนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องหลายท้องที่ และในบางกรณีมีความเกี่ยวเนื่องกับต่างประเทศ เช่น องค์การอัยการ ที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน หรือเกี่ยวกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เนื่องจากตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุษย์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้ความผิดฐานค้ำนุษย์เป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่า มีหน่วยงานเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน อาจเกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานที่มุ่งจะปราบปรามผู้กระทำความผิด จึงควรกำหนดหน่วยงานโดยตรงเข้ามารับผิดชอบและดำเนินงานเพื่อประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการค้ำนุษย์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ดังนั้น เพื่อให้การสอบสวนที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การสอบสวนและการดำเนินคดีการค้ำนุษย์เป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุดมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนคดีการค้ำนุษย์ เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีของการสอบสวน ความหมาย ความเป็นมาของการต่อต้านการค้ำนุษย์
2. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีทั่วไปและการสอบสวนคดีการค้ำนุษย์ของไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสอบสวนคดีการค้ำนุษย์ ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการค้ำนุษย์ พ.ศ.2551
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการคดีการค้ำนุษย์และนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

สมมติฐานของการศึกษา

การสอบสวนคดีการกระทำความผิดค้ำนุษย์ในปัจจุบันของประเทศไทยพบว่า ยังมีปัญหาเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานในการสอบสวนคดีค้ำนุษย์ ซึ่งปัจจุบันยังขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการทำการสอบสวน และปัญหาเขตอำนาจการสอบสวนคดีการค้ำนุษย์ ที่มี

หลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องกับอันเนื่องมาจากความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องหลาย
 ท้องที่รวมไปถึงความเกี่ยวเนื่องกับต่างประเทศ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการปราบปราม
 ผู้กระทำความผิด

วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นการศึกษาเอกสาร (Document research) ดำรงกฎหมาย
 หนังสือ งานวิจัย บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่าย
 อินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาเรียบเรียงศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ขอบเขตของการศึกษา

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 โดยมุ่งเน้นศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการสอบสวนคดีการค้ามนุษย์
 ตลอดจนกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ของการสอบสวนและความ
 เป็นมาของการต่อต้านการค้ามนุษย์
2. ทำให้ทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีทั่วไปและการสอบสวนคดีการค้า
 มนุษย์ของไทยและต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบผลการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสอบสวนคดีการค้ามนุษย์ ตาม
 พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551
4. ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการคดีการค้ามนุษย์และนำไปสู่การ
 แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการสอบสวนและความเป็นมาเกี่ยวกับคดีการค้ำมนุษย์

การค้ำมนุษย์ก็เริ่มมีมาตั้งแต่ในยุคสมัยอดีต ซึ่งอยู่ในรูปแบบการเอาแรงงานมาเป็นข้าทาสบริวารของนายทาสเพื่อรับใช้นายทาส ซึ่งในอดีตนายทาสจะมีอิทธิพลกับข้าทาสบริวารของตนเป็นอย่างมาก ถ้าข้าทาสบริวารของตนทำงานไม่ได้ตั้งใจสมความประสงค์ของนายทาส หรือกระทำความผิดนายทาสย่อมสามารถมีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะเขียนดีทำร้ายข้าทาสบริวารของตนได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในอดีตนายทาสที่ทำทารุณกรรมลูกทาสบริวารของตน ไม่มีความผิดตามกฎหมาย จวบจนกระทั่งมาถึงสมัยรัตน โกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ประเทศไทยก็ได้มีการประกาศเลิกทาส ข้าทาสบริวารในสมัยนั้นก็ได้เป็นไทยตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาไม่ได้อยู่ในอาณัติของผู้ใด ผู้ใดจะลงโทษข้าทาสบริวารของตนให้ปราศจากเสรีภาพ ข่มเหงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมตามกฎหมายก็ไม่สามารถกระทำการได้โดยเด็ดขาด ด้วยเหตุที่มีกฎหมายออกมาปกป้องผู้ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นเหยื่อการค้ำมนุษย์อย่างรัดกุม แนวทางระหว่างประเทศเองก็ไม่ได้มีท่าทางนิ่งเฉยในเรื่องนี้พยายามออกอนุสัญญาแม่บทขององค์การสหประชาชาติ บัญญัติคำนิยามของการค้ำมนุษย์ ออกบทบัญญัติมาตรการในการคุ้มครองเหยื่อในการค้ำมนุษย์ที่ครอบคลุมมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่ผู้หญิงและเด็กเท่านั้นยังครอบคลุมและกว้างขวางสามารถบังคับกับผู้ชาย และไม่มีเหตุในการเลือกปฏิบัติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเพศ ภาษา ศาสนา สัญชาติ เชื้อชาติ ก็ตาม

การศึกษาเรื่อง “ปัญหากฎหมายในการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์” ซึ่งสารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการทำสารนิพนธ์ โดยมีการค้นคว้า แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งมีการรวบรวมและประมวลเพื่อนำมาเสนอโดยเริ่มจาก

แนวคิด หลักการในการสอบสวนคดีอาญา

1. แนวคิดการสอบสวน

ระบบกฎหมายที่สำคัญที่ใช้กันอยู่ในประเทศเสรีประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) และระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) ซึ่งกฎหมายทั้ง 2 ระบบนี้มีลักษณะของการค้นหาความจริงที่แตกต่างกัน สำหรับระบบกฎหมายซีวิลลอว์ มีลักษณะของการค้นหาความจริงที่เรียกว่า “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial system) ซึ่งเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบเก่า ส่วนระบบ

กฎหมายคอมมอนลอว์ มีลักษณะของการค้นหาความจริงที่เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial system) ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่

1.1 การสอบสวนคดีในระบบกล่าวหา

การค้นหาความจริงในระบบกล่าวหา (Accusatorial system) เป็นระบบที่นิยมใช้กันอยู่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มีแนวความคิดมาจากระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน วิธีการค้นหาความจริงจึงมีลักษณะเป็นการต่อสู้แข่งขันกันระหว่างคู่ความในคดี (Competition doctrine) โดยศาลวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมกฎเกณฑ์การต่อสู้ เพื่อมิให้คู่ต่อสู้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบหรือเสียเปรียบแก่กัน สำหรับการสอบสวนคดีในระบบกล่าวหาหรือการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่พบได้มากในปัจจุบัน โดยเป็นระบบที่นำเอาข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนมาปรับปรุงแก้ไข ด้วยการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงกับองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน เพื่อให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจซึ่งกันและกัน โดยองค์กรที่ทำหน้าที่ทั้งสองส่วนนี้มีความเป็นอิสระแยกจากกันด้วย นอกจากนี้ ระบบกล่าวหาฯ ยังได้ยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาให้เป็นประธานในคดี (Subject) โดยมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อเท็จจริง และร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณาคดีด้วย ดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหาจึงได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และสามารถวางเฉยในการดำเนินคดีได้เพราะรับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษาตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด

การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาฯ นี้ การทำหน้าที่ขององค์กรในการค้นหาความจริงนั้น มิได้มีหน้าที่ในการรวบรวมเอาข้อเท็จจริงที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทุก ๆ เรื่องไว้ ซึ่งรวมถึงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วย ดังนั้น หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นองค์กรในการค้นหาความจริงจึงต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนเพื่อใช้ในการต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาที่ตนถูกกล่าวหาด้วย ซึ่งหลักอันนี้เรียกว่า “หลักฟังความทุกฝ่าย” (คณิต ณ นคร, 2546) (Audiatur et altera pars) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ต้องมีการแจ้งเรื่องราว ซึ่งกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำไปอันเป็นความผิดต่อกฎหมายให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรและต้องเปิดโอกาสพอสมควรแก่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อแก้ข้อกล่าวหาอันจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ โดยเจ้าพนักงานของรัฐหรือศาลผู้มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบล่วงหน้าเป็นระยะเวลาพอสมควรก่อนถึงกำหนดเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การแก้ข้อกล่าวหาอันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อเตรียมคำให้การต่อสู้คดี ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาอาจจะ

สละสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาหรืออาจไม่ประสงค์ต่อสู้คดีด้วยการให้การยอมรับสารภาพตาม ข้อกล่าวหาที่ได้ การแจ้งข้อหาโดยมิได้ให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการให้การแก้ข้อกล่าวหาหรือ การไม่แจ้งข้อหาแก่ผู้ถูกกล่าวหา ย่อมถือเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักฟังความทุกฝ่ายโดยชัดเจน

2. ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ใช้ในการพิจารณาคดีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ แต่อาจไม่เปิดเผยถึงแหล่งที่มาของข้อเท็จจริงนั้น

3. ทำการสืบพยานต่อหน้าผู้ถูกกล่าวหาและให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาทำการซักค้านพยาน ตลอดจนคัดค้านพยานหลักฐานของฝ่ายผู้กล่าวหาและนำพยานฝ่ายตนเข้ามาสืบเพื่อหักล้างพยาน ของฝ่ายผู้กล่าวหาได้

4. ให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีและในบางกรณีอาจให้มีการขออนุญาตเลื่อนการพิจารณาคดีได้

ฉะนั้น หลักฟังความทุกฝ่ายจึงเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะมี โอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งในชั้นการพิจารณาของเจ้าพนักงานของรัฐ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งในการชี้ขาดข้อเท็จจริงขององค์กรทั้งสามชั้นนี้ จำเป็นต้องรับฟัง ข้อเท็จจริงของทั้งฝ่ายผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา และข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่รวบรวมได้ และการที่ผู้ถูก กล่าวหาจะสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตาม หลักฟังความทุกฝ่าย ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบข้อเท็จจริงที่ตนถูกกล่าวหาอย่างถูกต้อง เสียก่อน เพราะหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาย่อมไม่ สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองเพื่อใช้ในการต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง อัน นำมาสู่กระบวนการแจ้งข้อหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้ทราบนั่นเอง

ดังนั้น ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาซึ่งถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานของคดี จึงให้ความสำคัญกับการแจ้งข้อหาให้กับผู้ถูกกล่าวหาทราบมากกว่าระบบไต่สวน

ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหานี้เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าเป็นระบบการ ดำเนินคดีอาญาที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายที่ถูกกล่าวหาที่จะ ได้รับโอกาสอย่างเต็มที่ในการแสดงพยานหลักฐานเพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ของตน ซึ่งหลักการ ประการสำคัญอันหนึ่งของการอำนวยความยุติธรรมนี้ก็คือ การให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับรู้ถึงข้อหาว่า ตนกระทำความผิดในเรื่องใด และการที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีโอกาสดังกล่าวจึงต้องมีบทบัญญัติ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาแจ้งข้อหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบด้วย ดังนี้ (นิรันดร์ เสียมทอง, 2533, หน้า 26)

1. ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะถูกดำเนินคดีอาญาในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาคดี ผู้ต้องหาต้องมีสิทธิได้รับทราบข้อหาเสมอ

2. เป็นการผูกพันแก่เจ้าพนักงานในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดีที่จะไม่นำเรื่องอื่นที่ไม่ได้แจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ มาดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา และหากเจ้าพนักงานในชั้นสอบสวนต้องการที่จะดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหาเพิ่มเติม ก็จำเป็นต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเพิ่มจากข้อหาที่เคยแจ้งได้ด้วย และการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมนี้ยังผูกพันไปถึงชั้นพิจารณาอีกด้วย

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหานี้ จึงถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นคนที่สำคัญที่สุดในคดี และมีสิทธิสำคัญประการหนึ่งคือ สิทธิที่จะให้ปากคำหรือให้การต่อพนักงานสอบสวนเพื่อแก้ข้อหา ฉะนั้น การที่จะให้การแก้ข้อหาได้นั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องรู้และมีความเข้าใจในข้อหาที่ผู้ถูกกล่าวหาได้อีกก่อน การแจ้งข้อหาจึงต้องกระทำโดยแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด คล้ายกับการบรรยายฟ้องหรือคำฟ้องจำเลยต่อศาลนั่นเอง (สหัส สิงหวิริยะ, 2551, หน้า 342-343 และพันตำรวจเอกวิชาญ จำปีศรี, 2548, หน้า 209)

กล่าวโดยสรุป ในการสอบสวนคดีอาญาในระบบกล่าวหา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบอันถือเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการสอบสวน เพราะผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นประธานในคดี

1.2 การสอบสวนคดีอาญาในระบบไต่สวน

การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน (Inquisitorial system) เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบดั้งเดิมซึ่งศาลจะทำหน้าที่ทั้งการสอบสวน การฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกซักฟอกจากการไต่สวนของศาลในลักษณะเป็นกรรมหรือเป็นวัตถุที่ถูกกระทำในคดี (Object) ระบบการดำเนินคดีแบบนี้จึงมีข้อเสียอยู่ที่การให้อำนาจเด็ดขาดในการพิจารณาคดีอยู่กับศาล โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจจากหน่วยงานหรือบุคคลอื่นใด ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีจึงอาจมีความผิดพลาด มีอคติ หรือการทุจริตของศาลซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่แต่เพียงผู้เดียวได้ และผลของการที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นกรรมหรือวัตถุที่ถูกกระทำในคดี ย่อมทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสแก้ไขข้อหา และอาจจะถูกข่มขู่ ทรมาณร่างกายเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาสารภาพความจริง โดยถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนนี้จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแจ้งข้อหามากนัก เนื่องจากด้วยลักษณะของระบบถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นกรรมของคดีนั่นเอง

การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย มักจะไม่มีหลักฐานการสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะจะไม่มียุทธวิธีพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง การพิจารณาโดยเฉพาะคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับ

จำเลย โจทก์ไม่มีบทบาทในการสืบพยานน้อยมาก โจทก์เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าหาพยานหลักฐานเท่านั้น ในระบบไต่สวนจะไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย (In dubio pro reo) ดังนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่สำคัญในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ชัดแจ้ง พยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยก็สามารถนำมาลงโทษแก่จำเลยได้

2. หลักการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา

2.1 หลักฟังความทุกฝ่าย

จากการที่ระบบกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะให้การแก้ข้อกล่าวหาได้ เขาจะต้องทราบว่าถูกกล่าวหาว่าอย่างไรก่อน ดังนั้น จึงต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบอันเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย (Audiatur et altera pars) ซึ่งหลักฟังความทุกฝ่ายนี้ เป็นหลักกฎหมายประการหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติและเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษ ที่ใช้ในศาลมาเป็นเวลานานหลายศตวรรษ โดยให้ศาลหรือองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือเป็นหลักที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยให้สิทธิแก่ผู้กล่าวหา ที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดี และเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ทั้งต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาพอสมควรในการให้การแก้ข้อกล่าวหา นั้น ซึ่ง “หลักฟังความทุกฝ่าย” (Audiatur et altera pars) นั้นหมายความว่า “จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาได้” จากเนื้อหาของ “หลักฟังความทุกฝ่าย” นี้เอง จึงต้องสอบสวนปากคำผู้ต้องหาก่อนเสมอ ดังที่ มาตรา 120 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” และมาตรา 2(11) บัญญัติไว้ว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ” จากบทบัญญัติมาตรา 120 นี้เอง จึงแสดงให้เห็นว่า แม้จะได้มีการรวบรวมพยานหลักฐานจนฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วก็ตาม แต่ก่อนที่จะฟ้องคดีจะต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ก่อนฟ้องคดีเสมอ เพราะหัวใจสำคัญของบทบัญญัติแห่งมาตรา 120 นี้ คือ ต้องการสอบปากคำผู้ต้องหา นั้นเอง

จะเห็นได้ว่าเมื่อมีคดีใดเกิดขึ้นหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นก็ตกเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องเริ่มดำเนินคดีนั้นกล่าว คือ ตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือเริ่มสอบสวนคดีนั้นและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 การสอบสวนกระทำโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย โดยที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิ

ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาเป็นประธานในคดีการใช้มาตรการบังคับ เช่น การจับ การควบคุมหรือขังนั้น โดยทั่วไปจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เท่านั้น ฉะนั้น การสอบสวนโดยไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาเลยจึงย่อมมิได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบข้อเท็จจริงไปแล้วเห็นว่าผู้ต้องหามิได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนย่อมสามารถสรุปผลการสอบสวนส่งสำนวน การสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาได้เลยทีเดียวเพราะเมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหามิได้กระทำความผิด แล้วพนักงานสอบสวนก็ย่อมไม่มีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับใด ๆ แก่ผู้ต้องหาได้ ในกรณีดังกล่าวนี้ความจำเป็นในการสอบสวนผู้ต้องหาไม่มีอยู่เลย แม้ว่าในการดำเนินคดีอาญา ในระบบกล่าวหาผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ เลยก็ได้ แต่ในบางกรณีที่หากจะได้ฟังคำให้การของผู้ต้องหาด้วยแล้วจะทำให้การตรวจสอบความจริงของเจ้าพนักงานมีความเป็นภาวะวิสัยยิ่งขึ้น ในกรณีดังกล่าวนี้ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา

นอกจากนั้น ในกรณีที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องผู้ใดผู้หนึ่งจะต้องได้รับหลักประกันว่าเขาได้ทราบและมีโอกาสแก้ตัวได้แล้วตามหลักฟังความทุกฝ่าย เหตุนี้จะต้องได้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วและได้มีการสอบสวนผู้ต้องหาแล้วด้วยพนักงานอัยการจึงจะยื่นฟ้องคดีนั้นได้นั่นเอง นอกจากนี้การที่กฎหมายบังคับให้ต้องมี “การแจ้งข้อหา” ให้ผู้ต้องหาทราบนั้น ก็สืบเนื่องมาจากสิทธิของผู้ต้องหา ในการที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในฐานะที่เขาเป็น “ประธานในคดี” และสิทธิดังกล่าว ก็คือ “สิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา” การไม่แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบมีผลทำให้พนักงานอัยการ ฟ้องคดีนั้นไม่ได้ตามนัยแห่งมาตรา 120 ที่ว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” บทบัญญัติมาตรา 120 นี้ หมายความว่า แม้จะได้รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดแล้ว ซึ่งตามมาตรา 130 สามารถกระทำได้ โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย และเมื่อกรณีฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำตามที่ถูกกล่าวหาจริง ก็ต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาแก้ข้อหาได้ กล่าวคือ ต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาตามนัยแห่งมาตรา 134 เสียก่อน พนักงานอัยการจึงจะฟ้องคดีได้ แม้ว่าตามกฎหมายผู้ต้องหา “สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ” อย่างไรก็ตาม แต่ถ้าผู้ต้องหาเต็มใจให้การแล้ว กรณีอาจเป็นการช่วยขจัดความผิดพลาดของการสอบสวนคดีนั้นได้ อันจะเป็นการช่วยคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาได้แต่ต้นมือ

2.2 หลักอำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเดียว

หลักอำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเดี่ยวนี้นี้ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร ได้กล่าวไว้ว่า “การสอบสวนในส่วนหนึ่งเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและโดยที่ในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ฉะนั้น หากให้พนักงาน

สอบสวนที่มีอำนาจและหน้าที่ต่างคนต่างทำ กรณีที่อาจกระทบต่อหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้อหนึ่งที่ว่า บุคคลใดจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน (ne bis in idem) ซึ่งโดยหลักแล้วอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาสามารถทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของตนได้ทั่วราชอาณาจักรและอำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเดียว มิได้แบ่งแยกออกเป็น ส่วน ๆ ได้ ส่วนการกำหนดเขตอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และมาตรา 19 นั้น เป็นเพียงการแบ่งเขตพื้นที่ในทางบริหารขององค์กรตำรวจเพื่อกำหนดตัวพนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่ในการสอบสวนเท่านั้น เพื่อป้องกันการเกี่ยงงานการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และป้องกันมิให้สิทธิของบุคคลที่จะถูกสอบสวนถูกกระทบกระเทือนจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและจากการกระทำของเจ้าพนักงานด้วยเหตุที่เจ้าพนักงานอาจอาศัยอำนาจสอบสวนดังกล่าวทำการสอบสวนผู้ต้องหานอกเขตที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับการกระทำความผิดอันจะส่งผลให้สิทธิของผู้ต้องหาถูกกระทบกระเทือน โดยการกระทำของอำนาจรัฐได้ ดังนั้น เขตอำนาจสอบสวน โดยหลักแล้วต้องถือว่าเป็นอำนาจเดียวมิได้แบ่งแยกออกเป็น ส่วน ๆ ได้ และด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงได้บัญญัติให้มีการชี้ขาดในเรื่องดังกล่าวไว้ทั้งกรณีของท้องที่จังหวัดเดียวกันและกรณีต่างจังหวัดกัน ดังนั้น ตามกฎหมายแล้วไม่ว่าจะเป็น “การแย้งกัน” หรือ “การแย่งกัน” ในการทำหน้าที่ที่ต้องชี้ขาดให้เป็นไปตาม “หลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกัน” (ne bis in idem) ทั้งสิ้น จากเนื้อหาของ “หลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกัน” (ne bis in idem) นี้ หากพิจารณาความคิดเบื้องหลังของตัวบทกฎหมายให้ถ่องแท้อย่างเข้าใจแล้ว กรณียังสื่อแสดงด้วยว่าในการสอบสวนคดีอาญานั้น พนักงานสอบสวนไม่ว่าในท้องที่จังหวัดเดียวกันหรือต่างจังหวัดกัน มีหน้าที่ต้องร่วมมือประสานงานกันในการสอบสวนคดี การที่พนักงานสอบสวนหลายหน่วยงานต่างคนต่างทำหน้าที่สอบสวนในเรื่องเดียวกันหรือแย่งกันทำหน้าที่ย่อมทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง หรือหากพนักงานสอบสวนแย่งกันหรือเกี่ยงกันทำหน้าที่แล้วก็ย่อมกระทบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า จะไม่มีที่ใดหรือคดีใดที่อยู่นอกอำนาจการสอบสวน ดังนั้น กรณีที่การสอบสวนไม่ชอบเพราะเหตุพนักงานสอบสวนไม่มีเขตอำนาจทำการสอบสวนตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกานั้นนั้น จึงไม่อาจจะเกิดขึ้นได้เลย

ความเป็นมาเกี่ยวกับคดีการค้ามนุษย์

1. ความหมายของการค้ามนุษย์

ความหมายของการค้ามนุษย์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (Protocol to prevention, Suppress and punish trafficking in persons especially women and children) ข้อ 3

ความหมายของการค้ามนุษย์ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เป็นไปตามพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (Protocol to prevention, Suppress and punish trafficking in persons especially women and children) ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ได้ให้คำนิยามของ “การค้ามนุษย์” ไว้ดังนี้ “การค้ามนุษย์ (Trafficking in persons) หมายถึง การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือด้วยการใช้สถานะความเสี่ยงภัยจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้หรือรับเงินหรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคล ผู้มีอำนาจ ควบคุมบุคคลอื่นเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสดงประโยชน์ การแสดงประโยชน์อย่างน้อยที่สุดให้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของบุคคลอื่นหรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาส หรือการกระทำอันเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ใต้อำนาจบังคับ หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย

จากนิยามดังกล่าว “การค้ามนุษย์” ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การกระทำ (Action) ได้แก่ เป็นธุระจัดหา ล่อ ไป ชักพาไป ซื้อ ขาย จำหน่าย นำเข้า พามาจาก ส่งออกไป รับไว้ หน่วงเหนี่ยวกักขัง ซ่อนเร้น

2. วิธีการ (Means) ได้แก่ การใช้ขู่ขาย หลอกลวง บังคับ ชักจูง ยุยง ส่งเสริม ขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำ ฝืนทำนองคลองธรรมหรือข่มขืนใจ และ

3. วัตถุประสงค์ (Purposes) คือ เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากเหยื่อ เช่น การนำตัวไป เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น หรือทำการค้าประเวณี เอาตัวลงเป็นทาสหรือมีฐานะคล้ายทาส บังคับใช้แรงงาน นำไปขอตานและการตัดอวัยวะ

กล่าวโดยสรุป การค้ามนุษย์ (Human trafficking) เป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการเป็นธุระจัดหาการนำพา การรับตัวไว้ และการบริหารจัดการบุคคลที่ได้มา ซึ่งก็คือ ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้เสียหายไปก่อให้เกิดผลกำไร และ/หรือ ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายใน

วงจรของการค้ามนุษย์จะใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมผู้เสียหายให้ยอมปฏิบัติตาม ไม่กล้าหลบหนี หรือป้องกันในกรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่ตรวจพบ ซึ่งนอกเหนือจากการใช้กำลังบังคับแล้วยังรวมถึงการทำให้ผู้เสียหายถูกผูกมัดด้วยภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ หรือการใช้กระบวนการทางกฎหมาย หรือว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายมาบังคับกับผู้เสียหายวิธีการที่ใช้ในการควบคุมผู้เสียหาย ทำให้ผู้เสียหายตัดสินใจที่จะไม่หลบหนี หรือทำให้ผู้เสียหายเชื่อหรือกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อตนเองหรือคนใกล้ชิด หากปฏิเสธการให้บริการหรือทำงาน ผู้เสียหายอาจต้องเผชิญกับการถูกข่มเหงทั้งด้านร่างกาย เพศ และจิตใจ และอาจต้องอาศัยหรือทำงานในสถานที่ที่มีสภาพเลวร้ายการค้ามนุษย์ ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน คือ

1. การจัดหา (Recruitment)

การจัดหาผู้เสียหาย โดยฉกฉวยและอาศัยความรู้เพียงผิวเผินและความโลภของคหบดีหนุ่มสาวผู้ที่กำลังมองหาโอกาสใหม่ สถานที่ใหม่ เพื่ออนาคตที่สดใส หรือพยายามดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น โดยการชักจูงหรือหลอกล่อคนเหล่านี้เข้าสู่วังวนของการค้ามนุษย์ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น คำมั่นสัญญาจอมปลอมเกี่ยวกับงานที่มีค่าจ้างค่าแรงสูง การแกล้งหลอกเกี่ยวกับการจัดการ เดินทาง การทำสัญญาจ้างงานแต่งงานที่ถูกรื้อขึ้นมา หรือแม้แต่การขายผู้เสียหายให้แก่ขบวนการค้ามนุษย์ โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือคนใกล้ชิด เป็นต้น

2. การนำพา (Transfer/ transportation)

การนำพาผู้เสียหายไปยังจุดหมายปลายทาง โดยส่วนใหญ่ คือ สถานที่ที่เกิดการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ อาจเป็นการนำพาตัวผู้เสียหายจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งหรือจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง การทำเช่นนี้ก็เพื่อทำให้ผู้เสียหายถูกตัดขาดจากสถานที่หรือบุคคลที่ตนมีความสนิมสนมคุ้นเคย ซึ่งจะทำได้ง่ายต่อการควบคุมตัวผู้เสียหาย

3. การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (Exploitation)

การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์นั้น บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าในขั้นตอนใด หากกระทำโดยรู้และเจตนาแสวงหาประโยชน์ โดยใช้ผู้เสียหายเป็นเครื่องมือ หรือช่วยเหลือให้การกระทำบรรลุผล ย่อมมีความผิดฐานค้ามนุษย์ด้วยกันทุกคน

วัตถุประสงค์สำคัญของการค้ามนุษย์ก็เพื่อแสวงหากำไร โดยการนำตัวผู้เสียหายไปหาประโยชน์โดยมิชอบในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แสวงหาประโยชน์ทางเพศ แสวงหาประโยชน์ทางด้านแรงงาน บังคับให้ขอทาน บังคับให้แต่งงาน หรือรูปแบบอื่นที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้นและโดยมากมักจะเกิดในสถานที่หรือประเทศอันเป็นจุดหมายปลายทาง

สำหรับความหมายตามกฎหมายไทยฉบับล่าสุด คือ พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์

2551 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน 2551 โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 และได้บัญญัติความผิดฐานค้ามนุษย์ขึ้นมาเป็นครั้งแรกในประเทศไทยให้สอดคล้องกับพิธีสารดังกล่าวในวรรคก่อน ในมาตรา 6 บัญญัติความผิดฐานค้ามนุษย์ไว้ ดังนี้

1. เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากและส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแลหรือ

2. เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจาก หรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ ซึ่งเด็กผู้นั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

2. ความเป็นมาระหว่างประเทศในการต่อต้านการค้ามนุษย์

หลักสิทธิมนุษยชนแนวคิดพื้นฐานของ UN ในการต่อต้านการค้ามนุษย์ การค้ามนุษย์ นับว่าได้เป็นปัญหาสำคัญของสังคมระหว่างประเทศ แม้กฎหมายสิทธิมนุษยชนเองก็ได้มีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 4 ซึ่งมีใจความสำคัญว่า ห้ามบังคับคนเป็นทาส และห้ามค้าทาสทุกรูปแบบ (สว่าง กันศรีเวียง, 2560) ความหมายของการค้าทาสทุกรูปแบบ รวมถึงการค้าทาสในรูปแบบการค้ามนุษย์ด้วยเพราะตามนิยามการค้ามนุษย์ตามพิธีสารข้อ 3 แนบท้ายอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้ง ในลักษณะองค์กรของอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในสตรีและเด็กมีใจความสำคัญว่า

การค้ามนุษย์ หมายความว่า “ การจัดหา ขนส่ง โยกย้าย ซ่อนเร้น หรือรับบุคคลโดยวิธีการคุกคาม ใช้กำลัง หรือ รูปแบบของการข่มขู่ ลักพาตัว หนีโงง หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ การให้อยู่ในสถานที่เสี่ยงหรือให้หรือรับไว้ซึ่งเงินหรือผลประโยชน์ เพื่อที่จะได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลซึ่งมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำตัวบุคคลไปใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ หมายรวมถึงอย่างน้อยที่สุดการแสวงหาผลประโยชน์ในการค้าประเวณี หรือการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศอื่น ๆ การบังคับให้ใช้แรงงาน หรือเป็นทาส หรือการทำงานเยี่ยงทาส และการตัดเอาอวัยวะออกไป (องค์การสหประชาชาติ, 2560)

สำหรับการค้าเด็ก หมายถึง การกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นวิธีการขังคั้นหรือไม่ UN (2560) ส่วนคำว่า เด็ก ตามพิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี UN (2560) (องค์การสหประชาชาติ, 2560)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายสิทธิมนุษยชนก็ได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกายของบุคคล โดยที่สิทธิเสรีภาพนั้นเป็นสิทธิที่บุคคลพึงมีพึงได้ตามกฎหมายมาตั้งแต่กำเนิดมาเป็นมนุษย์เสรีภาพในที่นี้ย่อมมีความหมายถึงเสรีภาพในการแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการห้ามกักกันตัวตามอำเภอใจ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในเรื่องต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติและให้การรับรองถึงสิทธิไว้ ในปฏิญญาสากลนั้นก็มีการรับรองสิทธิไว้

2.1 แนวคิดหลักสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ

ในปฏิญญาข้อที่ 1 ซึ่งมีใจความว่า ทุกคนมีศักดิ์ศรี สิทธิ และเสรีภาพเท่าเทียมกันและต้องปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง (สว่าง กันศรีเวียง, 2560) ซึ่งในการคุ้มครองเองศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคลภายใต้ปฏิญญานี้ ย่อมมีศักดิ์ศรีไม่เท่าเทียมกันเพราะบุคคลที่ถูกเป็นเหยื่อของขบวนการคุ้มครองเขาไม่มีสิทธิที่จะเลือกในชีวิตเขาเลยแม้แต่น้อยซึ่งขัดกับหลักปฏิญญาในข้อนี้มาก ซึ่งในที่นี้ยอมรับรวมถึงสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพอนามัยที่ปลอดจากการกดขี่ข่มเหง หน่วงเหนี่ยวให้บุคคลนั้นปราศจากเสรีภาพทางความคิด การแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ ที่ตนพึงมีพึงได้โดยชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยเราก็มีการกำหนดสิทธิและเสรีภาพไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย อาทิ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการเดินทางไปในราชอาณาจักรได้โดยไม่มีใครบังคับครอบงำ สิทธิในการแสดงออกทางการเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย สิทธิในการลงประชามติในเรื่องต่าง ๆ สิทธิดังกล่าวในกฎหมายของสหภาพยุโรปก็ได้มีการรับรองสิทธิไว้โดยการบัญญัติไว้ในมาตรา 5 ว่าการเอาคนลงเป็นทาสและการทาสในทุกรูปแบบเป็นสิ่งที่ผิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายของสหภาพยุโรป สืบเนื่องมาจากการค้าทาสในทุกรูปแบบเป็นสิ่งที่ทำให้ ประเทศในยุโรปมองว่าเป็นการล่าหลังที่จะมีการค้าทาสแรงงาน สหภาพยุโรปจึงมีความพยายามอย่างสิทธิเสรีภาพของบุคคลในทางกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน อย่างเห็นได้ชัดและการค้าทาสแรงงานนั้นทำให้หนักแน่นที่จะขัดอาชญากรรมการค้ามนุษย์ จะเห็นได้จากการที่สหภาพยุโรปมีอนุสัญญาต่อต้านการค้ามนุษย์ในสตรีและเด็ก ซึ่งได้ระบุไว้ในมาตรา 5

ในปฏิญญาข้อ 2 ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ (สว่าง กันศรีเวียง, 2560) ซึ่งใจความของข้อนี้ การคุ้มครองถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อปัจเจกบุคคลในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกันในทางกฎหมายโดยถือความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษาสภาพสังคมของแต่ละบุคคลมาเป็นตัววัดยอมรับกระทำไม่ได้โดยเด็ดขาด ในการคุ้มครองก็เช่นกันจะถูกเลือกปฏิบัติเพราะเหตุผลข้างต้นไม่ได้โดยเด็ดขาด

ในปฏิญญาข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตอยู่และมีความมั่นคง (สว่าง กันศรีเวียง, 2560)

ซึ่งการค้ำมนุษย์ขัดกับหลักของปฏิญญาในข้อนี้ โดยถือว่าการค้ำมนุษย์จะต้องตกอยู่ใน อาณัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยที่บุคคลนั้นเขาไม่ยินยอมด้วยประการทั้งปวงและขัดต่อหลักการ มีชีวิตอยู่ด้วยความมั่นคง

ในปฏิญญา ข้อ 5 ห้ามการทรมาน หรือลงโทษทารุณ โหดร้ายผิดมนุษย์

ข้อ 6 สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

ข้อ 7 สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (สว่าง กันศรีเวียง, 2560)

ซึ่งในปฏิญญาทั้งสามข้อข้างต้นนี้ มีใจความสำคัญว่าเป็นเรื่องสิทธิตามกฎหมายเมื่อ บุคคลใดถูกค้ำมนุษย์และสิทธิพื้นฐานตามกฎหมายของบุคคลนั้น ย่อมหมดไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งสิทธิ ดังกล่าวเป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายที่ติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด ที่เกิดมาเป็นมนุษย์กฎหมายสิทธิ มนุษยชนก็ได้ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิไว้โดยชอบ ซึ่งรวมถึงในเรื่องการลงโทษที่ทารุณกรรม โหดร้ายผิดมนุษย์ธรรมซึ่งปกติแล้วมนุษย์จะไม่กระทำการใดที่เป็นการทำร้าย โหดร้ายผิดมนุษย์ เว้น แต่ในกรณีการค้ำมนุษย์ทำให้สิทธิในการคุ้มครองบุคคลตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ก็ย่อมจะมี ขึ้นไม่ได้โดยเด็ดขาดสืบเนื่องมาจากบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ำมนุษย์ จะไม่ได้รับการคุ้มครอง สิทธิในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิในด้านการดำรงชีพอยู่ในสังคมโดยปราศจากการครอบงำของบุคคลใด สิทธิในการเดินทางไปในราชอาณาจักรโดยปราศจากการครอบงำของบุคคลใด

2.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

กระทรวงการต่างประเทศมีภารกิจที่เกี่ยวข้องในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย ชาวไทยในต่างประเทศ ผ่านการดำเนินงานของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลทั่วโลก มีส่วน ในกระบวนการกำหนดนโยบายโดยคณะกรรมการระดับชาติ และการดำเนินความร่วมมือใน ประเด็นการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและระดับพหุ ภาค ซึ่งการดำเนินงานระดับระหว่างประเทศที่สำคัญ มีดังนี้

1. ระดับทวิภาคี

1.1 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการขจัดการค้าเด็กและสตรีและการช่วยเหลือเหยื่อ ของการค้ามนุษย์ (MOU on Bilateral Cooperation for Eliminating Trafficking in Children and Women and Assisting Victims of Trafficking) ซึ่งไทยได้มีความตกลงกับกัมพูชา (ปี 2556) ลาว (ปี 2558) เวียดนาม (ปี 2551) และเมียนมาร์ (ปี 2552) โดยกำลังมีความริเริ่มปรับเนื้อหาของ MOU เพื่อให้เป็นปัจจุบันเพื่อสามารถรองรับสถานการณ์การค้ามนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป และอยู่ระหว่างการหารือเพื่อจัดทำกรอบความร่วมมือกับอีกหลายประเทศที่มีความเป็นไปได้มากกว่าจะเป็นต้นทาง ของผู้เสียหายในประเทศไทย และ/หรือปลายทางของคนไทยที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

1.2 การจัดทำบันทึกความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่นว่าด้วยการแลกเปลี่ยนข่าวสารสำหรับการป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ (Memorandum of Cooperation between the Government of Japan and Thailand concerning the Exchange of Information for the Purpose of Preventing and Combating Trafficking in Persons) เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนผู้ต้องสงสัยในคดีค้ามนุษย์ ขยายผลการจับกุมและดำเนินคดีผู้กระทำความผิดทั้งในไทยและญี่ปุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนความร่วมมือทางกฎหมายระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

1.3 การจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือด้านการจ้างแรงงาน ซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงของการค้ามนุษย์ในภาคแรงงาน โดยเฟ้าระวังการแสวงผลประโยชน์โดยมิชอบ จากการผลักดันแรงงานอพยพไปทำงานในประเทศปลายทาง ซึ่งในปัจจุบันไทยมีความตกลงในลักษณะนี้กับอิสราเอล และกำลังอยู่พิจารณาร่างความตกลงกับบังกลาเทศ

2. ระดับภูมิภาค และระหว่างประเทศ

2.1 กระบวนการบาหลี่ (Regional Ministerial Conference on People Smuggling, Trafficking in Persons and Related Transnational Crime - Bali Process) เป็นการประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเกี่ยวกับการลักลอบขนคนเข้าเมือง การค้ามนุษย์ และอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยสมาชิก 46 ประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ และประเทศผู้สังเกตการณ์ 19 ประเทศ มี Steering Group ซึ่งไทยเป็นสมาชิก สนับสนุนการทำงานของ ออสเตรเลีย และอินโดนีเซียในฐานะประธานร่วม โดยได้จัดตั้ง สนง. สนับสนุนระดับภูมิภาค (Regional Support Office – RSO) ที่กรุงเทพฯ เพื่ออนุรักษ์กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค (Regional Co-operation Framework – RCF) ซึ่งเปิดทำการเมื่อเดือนกันยายน 2555 ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีส่วนร่วมในกระบวนการบาหลี่ ดังนี้

2.1.1.1 มีผู้แทนไทย (ดร. ชัชชม อรรถกัญญ์ สำนักงานอัยการสูงสุด) เป็นผู้ประสานงานคณะทำงานนโยบายกรอบกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย (Coordinator of Bali Process activities on Policy and Law Enforcement Response)

2.1.1.2 ให้เงินอุดหนุนการดำเนินงานของ RSO และกระบวนการบาหลี่ ระหว่างปี 2555-2557 เป็นจำนวนเงิน 30,000 ดอลลาร์สหรัฐ

2.1.1.3 ริเริ่มกิจกรรมในกรอบกระบวนการบาหลี่ เช่น ร่วมกับออสเตรเลียเพื่อจัดประชุมปฏิบัติการ ในหัวข้อการให้สัตยาบันและการดำเนินงานตามพันธกรณีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (UNTOC) เมื่อปลายปี 2555 ซึ่งจะได้มีการต่อยอดกิจกรรมดังกล่าวในช่วงปี 2557

3. อาเซียน

3.1 กลไกในกรอบอาเซียนเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ที่ไทยเป็นภาคี ได้แก่ ASEAN Declaration Against Trafficking in Persons Particularly Women and Children ปี 2557 ซึ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมาย การคัดแยกเหยื่อออกจากผู้กระทำผิด และการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงแก่ผู้กระทำผิดฐานค้ามนุษย์ และสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน (The Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters among Like-Minded ASEAN Member Countries) ไทยได้ให้สัตยาบันสนธิสัญญาฯ เมื่อ 31 มกราคม 2556 ซึ่งจะทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพความร่วมมือในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ในอาเซียนได้อีกทางหนึ่ง

3.2 กลไกหลักในกรอบอาเซียนที่กำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาจัดทำ ได้แก่ Regional Plan of Action to Combat Trafficking in Persons ซึ่งไทยและสิงคโปร์ได้เริ่มผลักดันในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (SOMTC) ครั้งที่ 12 ในเดือนกันยายน 2555 ที่กรุงเทพฯ ให้สอดคล้องและสะท้อนความพยายามระดับภูมิภาคเพื่อสนับสนุนแผนระดับโลก UN Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons และการจัดทำอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการค้ามนุษย์ (ASEAN Convention on Trafficking in Persons) ซึ่งในระหว่างการประชุม AMMTC เมื่อเดือนกันยายน 2556 ยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาปรับแก้ร่างเอกสารทั้งสองฉบับ ทั้งนี้ โดยเป็นการเสริมความร่วมมือที่มีอยู่ในกรอบ Coordinated Mekong Ministerial Initiative against Trafficking (COMMIT)

การค้ามนุษย์นั้นยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ในการป้องกันและหาแนวทางในการแก้ปัญหาแม้กระทั่งสหประชาชาติก็ได้ให้ความสำคัญในปัญหานี้ และก็พยายามที่จะหาแนวทางมาแก้ไขปัญหอันใหญ่หลวงของสังคมระหว่างประเทศ สืบเนื่องจาก มหันตภัยรูปแบบการค้ามนุษย์โยงใยสู่อาชญากรรมข้ามชาติประเภทอื่นมากมาย ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญา พิธีสารต่าง ๆ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาของภูมิภาคต่าง ๆ ในการขจัดปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

3. ความเป็นมาการต่อต้านการค้ามนุษย์ในประเทศไทย

ในประเทศไทยการค้ามนุษย์ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าปรากฏมาจากเมื่อใด แต่มีหลักฐานที่เด่นชัด โดยเริ่มตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งสามารถแบ่งวิวัฒนาการค้ามนุษย์ออกเป็นสามยุค

3.1 สมัยกรุงศรีอยุธยา- ยุคก่อนเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2417)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี เช่น

พระไอยการ ลักษณะลักพา พ.ศ. 1901 พระไอยการลักษณะผิวเมีย พ.ศ.1904 ซึ่งหญิงที่มาประกอบอาชีพโสเภณีนั้นมีหลักฐานเด่นชัดได้ถูกพัฒนาจากการเป็นนางทาส (ขจร จักรประณีต, 2560) เพราะสภาพของหญิงยากจนและหญิงที่เป็นเชลยศึกในสงคราม หรือหญิงที่ถูกนำมาจากเมืองประเทศราชต่าง ๆ ในสมัยนั้นจะถูกขายตัวเป็นทาส และในการเป็นทาสนั้นย่อมหมายถึงการปฏิบัติทุกอย่างตามที่นายทาสสั่งรวมถึงการบำเรอให้ความสุขทางเพศแก่นายทาสด้วย และจากหลักฐานดังกล่าว ปรากฏไว้อย่างชัดเจนในจดหมายเหตุของลาบูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวถึงความชอบธรรมของขุนนางและนายเงิน ในการที่จะเกณฑ์ให้หญิงและเด็กหญิงที่ตนได้ซื้อมาให้ค้าประเวณี เพียงแต่การค้าประเวณีดังกล่าวจะต้องเสียเงิน ถวายพระมหากษัตริย์ โดยในบันทึกดังกล่าวยังได้กล่าวถึงการรับซื้อภริยาที่สามีส่งขามาเป็นทาสด้วย (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2560) แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในสมัยอดีตว่าผู้หญิงถูกมองจากสังคมเป็นทรัพย์สินที่สามารถซื้อขายได้ซึ่งไม่ต่างจากทรัพย์สินประเภทอื่น เช่น ข้าวสาร อาหาร

ในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตน โกสินทร์ คือ การค้าชาวจีนข้ามชาติ ภายใต้ปัญหาภายในของประเทศจีนเอง ทั้งปัญหาเรื่องการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว การเข้ามาของอิทธิพลตะวันตกตามเมืองท่าต่าง ๆ แต่ตัวเลขของการค้าหญิงจีนเพื่อการค้าประเวณีทางเพศยังมีไม่มาก เนื่องจากส่วนใหญ่ยังเป็นอพยพและการค้าชายชาวจีน เพื่อเข้ามาบังคับใช้แรงงาน โดยก่อนหน้า พ.ศ. 2425 เชื่อกันว่ามีชาวจีนทั้งที่อพยพด้วยความสมัครใจและถูกเคลื่อนย้ายไปในประเทศต่าง ๆ ประมาณ 2,000,000 คน (วิยะดา ทองมิตร, 2560)

ในปี พ.ศ. 2398 สนธิสัญญาเบาว์ริงมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบเศรษฐกิจจากที่เคยใช้การผลิตเพื่อยังชีพมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นการผลิตเพื่อขาย โดยมีเงินเป็นหัวใจสำคัญในการแลกเปลี่ยน นับว่าเป็นการเปิดประเทศที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยตรงมีการว่าจ้างแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะชาวจีนเข้ามาทำป่าไม้เหมืองแร่ และธุรกิจต่าง ๆ ในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ในขณะที่ระบบโสเภณียังมีไม่มากนัก เพราะระบบผูกขาดการค้าประเวณีของสถานค้าประเวณีที่มีความเกี่ยวข้องในการจ่ายภาษีของโสเภณี

3.2 ช่วงการเลิกทาส (พ.ศ. 2417) – ถึงยุคสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2488)

ใน พ.ศ. 2417 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ได้ออกพระราชบัญญัติพิทักษ์อายุลูกทาสไทย โดยเฉพาะในมาตราที่ 1,2 และ 3 ได้กำหนดว่า “...ลูกทาสก็ดี ลูกไทยที่ถูกขายตัวลงเป็นทาสก็ดี ถ้ามันเกิดปีมะโรงสัมฤทธิ์ศก พ.ศ. 2411 อันเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ และปีต่อมา อายุถึง 21 ปีให้มันพ้นค่าตัวเป็นไทย คือ ได้รับการหลุดพ้นจากการที่ตกอยู่ใต้อำนาจของบุคคลใดก็ตามไม่ว่าทาสนั้นจะอยู่กับเจ้าขุนมูลนางเดิมหรือได้ออนย้ายไปอยู่กับเจ้าขุนมูลนายใหม่... หากจะเอาบุตรหลานที่เกิดตั้งแต่

ปีมะโรงสัมฤทธิ์ศก อายุต่ำกว่า 15 ปีลงมาขายฝากให้ขายฝากได้ตามพิกัดเกษียณอายุ แต่ถ้าบุคคลนั้นครบอายุ 15 ปีขึ้นไปถึง 20 ปี ต้องให้ผู้ถูกขายรู้เห็นด้วย (दारार्दन मेत्तदारिकानन्, 2560)

บทบัญญัติในกฎหมายส่งผลต่อการค้าประเวณีด้วย เพราะจะทำให้หญิงที่เคียดแค้นค้าประเวณีในสถานะของนางทาสหมดสิ้นไปภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้หลังจากที่มีการเลิกทาส การเข้ามาของหญิงโสเภณีจากจีนจำนวนมากทำให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติสัญญาโรค รศ.127 ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้ “ทุกวันนี้หญิงบางจำพวกประพฤติตนอย่างนครโสเภณี มีหัวหน้าตั้งโรงขึ้นหาเงินหลายตำบล แต่ก่อนมาการตั้งโรงนครโสเภณี นายโรงช่วยไล่หญิงมาเป็นทาสรับตัวจากเจ้าภาษีแล้วมีหัวหน้ารวบรวมในพื้นที่ อันควรมีควมบังเป็นเหตุให้เกิดการวิวาทเกิดขึ้นบ่อยครั้ง อีกประการหนึ่งหญิงบางคนป่วยเป็นโรคซึ่งอาจติดต่อเนื่องไปถึงผู้ชายที่คบหาสมาคมได้ ก็มิได้มีแพทย์ตรวจรักษาโรคร้ายนั้นอาจติดต่อเนื่องกัน ไปถึงอันตรายต่อชีวิตและร่างกายมนุษย์เป็นอันมาก และยังมีข้อกฎหมายและข้อป้องกันอย่างไร...” การออกพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นการยอมรับสภาพการประกอบอาชีพการค้าประเวณี และการมีโสเภณีภายในประเทศ โดยจะต้องมีกาขึ้นทะเบียนของโสเภณีเพื่อการเก็บภาษี และการดูแลเรื่องโรคต่าง ๆ เช่น โรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

จากกฎหมายดังกล่าว ทำให้ธุรกิจค้าประเวณีได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งได้ปรากฏจากสถิติของโสเภณีที่ได้มีการบันทึกไว้ใน พ.ศ. 2452 มีการจดทะเบียนหญิงจีนจำนวน 1,441 คน หญิงไทยจำนวน 950 คน หญิงเวียดนาม จำนวน 58 คน หญิงลาว 50 คน ในปีพ.ศ. 2468 จำนวนดังกล่าวได้เพิ่มเป็น หญิงจีน 2,766 คน หญิงไทยเพียง 342 คน โดยสำหรับหญิงจากประเทศจีนนั้นพบว่าร้อยละ 90 จะถูกหลอกให้มาค้าประเวณีในประเทศไทย (दारार्दन मेत्तदारिकानन्, 2560) หลังจากการมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2470 และพระราชบัญญัติการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2471 หลังจากประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 1921 การค้าประเวณีทางเพศก็ได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันปัญหาการค้ามนุษย์ที่เข้ามาเพื่อการบังคับค้าแรงงานก็มีมากไม่แพ้กัน โดยพิจารณาจากแรงงานอพยพชาวจีนที่เพิ่มขึ้นจาก 95,243 คน ในช่วง พ.ศ. 2425-2435 เป็น 331,002 คนในช่วง พ.ศ. 2436-2448 และเพิ่มเป็น 688,004 คน คนในช่วง พ.ศ. 2449-2460 มีจำนวนไม่น้อยที่ถูกนำตัวมาจากฝั่งทะเลทางใต้ของประเทศไทย ที่ซึ่งการทำการซื้อขายเด็กหญิงทำการอย่างเปิดเผยเหมือนซื้อข้าวของธรรมดาเหมือนการซื้อผัก ปลา ข้าวสารตามตลาดทั่วไป พวกนายหน้าก็มีวิธีการล่อลวงและลักพาตัวคล้ายคลึงกับการค้ากัญชกรอย่างเห็นเด่นชัด (หลิน ปัน และอิ่งตี้เกีย, 2560 อ้างถึงใน ดาราร์दन मेत्तदारिकानन्, 2560)

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง กิจการการค้ามนุษย์ถูกผูกขาดอยู่กับกลุ่มธุรกิจ

ชาวจีน โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี และเป็นคนรับใช้ภายในบ้านที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่พาหญิงและเด็กเหล่านี้เข้ามาในประเทศไทย ที่เริ่มมีเครือข่ายความร่วมมือ เพราะเป็นธุรกิจที่ทำรายได้อย่างมหาศาลทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมดูแลอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ค.ศ. 1921 แล้วก็ตาม

3.3 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2489 – ปัจจุบัน)

ในยุคนี้เป็นช่วงที่ประเทศไทยเริ่มมีการติดต่อซื้อขายกับนานาประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศสหรัฐอเมริกา และต่อมาได้มีการอนุญาตการจัดตั้งฐานทัพของประเทศไทยในสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยทำให้มีทหาร นักวิชาการ นักธุรกิจจากประเทศตะวันตกเดินทางเข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการค้าประเวณีเป็นรูปแบบใหม่ ที่ไม่ใช่แต่การค้าประเวณีทางเพศอย่างเดียว เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ประกอบกับสถานการณ์ภายในประเทศที่มีความยากจนแพร่กระจายเข้าไปในพื้นที่ชนบท ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เมืองใหญ่ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ

ในช่วงปี พ.ศ. 2503 - 2530 ได้มีการออกพระราชบัญญัติการปราบปรามการค้าประเวณีภายใต้แนวคิดการห้ามค้าประเวณีโดยเด็ดขาด แต่ปัญหาก็มิได้ลดลงและกลับทวีความรุนแรงขึ้นเพราะปัจจุบันคือความยากจนในชนบทที่เพิ่มมากขึ้น การเข้ามาของฐานทัพอเมริกา และการพัฒนาการท่องเที่ยว หญิงและเด็กจำนวนมากเข้าสู่ธุรกิจการค้าหญิงประเวณี และถึงแม้ฐานทัพอเมริกาจะถอนออกไปในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2519 แต่ก็ยังมีกลุ่มลูกค้าจากประเทศตะวันตกเพิ่มมากขึ้น เพราะปัจจัยต่าง ๆ ก็คือ ความยากจนในชนบทที่เพิ่มมากขึ้นทำให้บุคคลต่าง ๆ ดิ้นรนเข้ามาในเมืองใหญ่เพื่อความอยู่รอดของตนหญิงและเด็กจำนวนมากเข้าสู่ธุรกิจการค้าประเวณี และถึงแม้ฐานทัพอเมริกาจะถอนออกไปก่อนช่วง พ.ศ. 2519 แต่ก็ยังมีกลุ่มลูกค้าจากประเทศตะวันตกเพิ่มมากขึ้น และรูปแบบการค้ามนุษย์ได้มีการจัดส่งขบวนหญิงไทยไปประกอบธุรกิจทางเพศในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่น ฮองกงสิงคโปร์ มาเลเซีย และประเทศในทวีปยุโรป ถึงแม้จะมีความเสี่ยงในการถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องค่าแรงและการถูกทำธุรกรรมในรูปแบบต่างๆ ก็ยังมีผู้ที่ต้องการเดินทางไปจำนวนมากเพราะความยากจนของคนในชนบทเป็นหลักและความอยู่รอดของครอบครัว นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการแสวงหาผลประโยชน์รูปแบบใหม่ที่เป็นที่นิยมในสังคมตะวันตก เช่น การหาหญิงไทยไปแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวเยอรมัน กิจกรรมจัดส่งเมียทางไปรษณีย์ที่แพร่หลายในประเทศออสเตรเลียและประเทศสหรัฐอเมริกาโดยหญิงเหล่านี้หากไม่ประสบความสำเร็จในการแต่งงานจะตกอยู่ในสถานการณ์บังคับที่จะต้องถูกแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบการค้าประเวณีทางเพศ (ชนกพล สกลผดุงเขตต์, 2560)

สำหรับประเทศไทยการย้ายถิ่นของหญิงและเด็ก โดยเฉพาะเด็กหญิงในวัย 12-15 ปี เริ่มขยายจากกรุงเทพมหานครและเมืองที่เป็นฐานทัพของอเมริกาไปสู่เมืองใหญ่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น หาดใหญ่ พัทยา เป็นต้น โดยการเคลื่อนย้ายเริ่มมีแรงผลักดันในทางเศรษฐกิจ จากครอบครัว โดยเฉพาะหญิงและเด็กจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เริ่มจากการไปรับจ้างทำงานและนำไปสู่ธุรกิจการค้าประเวณี (ศิริพร สโครบานนค, 2560)

ในช่วงปี พ.ศ.2521-2530 ถึงแม้การเคลื่อนย้ายของหญิงและเด็กภายในประเทศ จะมีปัจจัยมาจากฐานะทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ก็เริ่มมีปัจจัยเสริมอื่นที่เกิดขึ้น เช่น การเห็นตัวอย่างของผู้ที่เคลื่อนย้ายถิ่นไปทำงานการชักจูงของผู้ที่เคยเข้ามาในธุรกิจการค้าประเวณี ที่กลับไปในหมู่บ้านสาเหตุสำคัญ โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายของหญิงและเด็กจากภาคเหนือ คือ ความยากจนของครอบครัวที่ทำให้บิดามารดาขายลูกให้มาค้าประเวณี โดยจะมีการรับเงินไปก่อนจำนวนหนึ่ง และผู้ที่ถูกไปทำงานจะต้องทำงานชดเชยเงินมากกว่าอย่างน้อยสองเท่า นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจากตัวหญิงและเด็กเอง เช่น การเกิดความอับอายจากประสบการณ์ทางเพศ ปัญหาในชีวิตสมรสและครอบครัว สถานะหนี้สินเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเข้าสู่การค้าประเวณี โดยถ้าหากครอบครัวมีส่วนร่วมในการเข้าสู่กระบวนการรับเงินไปก่อน หญิงและเด็กก็จะเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณีในลักษณะแรงงานทาสเพื่อชดใช้เงินที่ตนได้รับจากนายหน้าไปแล้ว

ในช่วงปลายของระยะนี้ได้เริ่มมีการค้าหญิงและเด็กที่ถูกล่อลวงและชักจูงให้ไปทำงานที่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะหญิงและเด็กจากภาคเหนือถูกนำไปค้าประเวณีทางเพศ ในขณะที่หญิงและเด็กจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะถูกนำไปใช้แรงงานภายในบ้าน ถ้าหญิงที่มีประสบการณ์ในการค้าประเวณีมาครั้งหนึ่งก็จะมุ่งสู่ประเทศในยุโรป โดยมีนักท่องเที่ยวจากในประเทศตะวันตกที่มีส่วนร่วมในการนำพาไป หลายคนถูกไล่ตัวและได้แต่งงานกับผู้ใช้แรงงาน แต่หลายคนเองไม่ประสบความสำเร็จก็จะกลับมาทำงานในลักษณะนายหน้าชักจูงบุคคลในหมู่บ้านเพื่อไปค้าประเวณีในช่วงปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบันช่วงนี้เป็นช่วงที่การค้ามนุษย์ผันแปรอย่างแยกไม่ออกสำหรับภายในของประเทศการเติบโตของการค้าหญิงและเด็ก มีขั้นตอนเป็นระบบมากขึ้น มีการย้ายถิ่นโดยตรงจากหมู่บ้านไปสู่ต่างประเทศ โดยพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การส่งหญิงและเด็กไปค้าประเวณีนั้นมีวิธีการรูปแบบคล้ายการส่งแรงงานชายไปทำงานในต่างประเทศ มีการเลือกค่านายหน้าแต่ผู้ถูกค้าต้องจ่ายค่าหนี้สินที่บุคคลที่อยู่ในกระบวนการค้ากำหนดไว้ ทำให้ไม่สามารถมีรายได้เป็นของตนเองในช่วงแรกของการค้าเพราะจะต้องทำงานเพื่อชดใช้หนี้สินที่นักค้ามนุษย์ได้ตั้งไว้ การค้าหญิงและเด็กช่วง นอกจากจะพบว่าการนำหญิงและเด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อยนั้นทั้งภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาค้าในประเทศไทยแล้ว ยังพบว่าผู้ซื้อชาวต่างประเทศยังใช้ระบบโดยตรงในการซื้อหญิงและเด็กจากหมู่บ้านคล้ายกับเป็นการให้สินสอดเพื่อนำหญิงไป

เป็นภรรยา ทำให้บิดามารดาจำนวนมากพอใจกับวิธีการเช่นนี้ เพราะเป็นการ ได้เงิน โดยตรง ตัวหญิงเองก็อยู่กับชาวต่างชาติช่วงระยะเวลาสั้น ๆ โดยที่ชาวต่างประเทศมักจะเป็นฝ่ายเลิกรากัน ไปเอง เมื่อหญิงเหล่านั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศได้ในขณะนี้ จึงเป็นช่วงที่ปัญหาการค้าหญิงและเด็กเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในปัญหาการค้าประเวณีในประเทศไทยเชื่อว่า มีผู้หญิงและเด็กที่ค้าประเวณีถึง 400,000 คน โดยร้อยละ 40 ของทั้งหมด คือประมาณ 160,000 คน เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี และเป็นรูปแบบการสร้างมายาคติให้บิดามารดาเห็นรายได้ที่ได้จากการทำงานในรูปแบบของสัญญาจ้างแรงงาน ในที่สุดก็นำผู้หญิงและเด็กเหล่านี้เข้าสู่การค้าประเวณีเป็นหลัก เพราะสามารถสร้างรายได้มหาศาลให้กับครอบครัว นอกจากนี้การแสวงหาผู้หญิงและเด็กในฐานะผู้ถูกค้า ก็ยังมีรูปแบบอื่น ๆ ที่เห็นได้ชัดมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาประโยชน์ในทางเพศ เช่น การจัดให้ทำสื่อลามกอนาจาร การให้บริการทางโทรศัพท์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ การแสวงหาประโยชน์ทางอื่น เช่น การจัดให้มีการแต่งงานเพื่อให้ได้สถานะบางอย่าง การใช้ให้ประกอบอาชญากรรมต่างๆ การบังคับให้เด็กเล่นเกมสล็อตคอมพิวเตอร์ที่สามารถซื้อขายคะแนนจากการเล่นเกมสล็อตการค้าหญิงและเด็กในยุคนี้ เป็นยุคที่มีรูปแบบสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นมีบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์มากขึ้น ทั้งบุคคลผู้ที่ถูกค้า กลุ่มนายหน้าเจ้าของบริการ ผู้จ้างงานไปจนถึงระดับเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมอื่น ปัญหาการค้ามนุษย์จึงไม่ใช่เป็นปัญหาอาชญากรรมในประเทศ โดยเฉพาะกับในประเทศไทยเอง ในฐานะที่เป็นทั้งประเทศต้นทางประเทศทางผ่านของการค้ามนุษย์ ที่จะต้องร่วมมือกับนานาประเทศในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ประเทศไทยหยิบยกปัญหาการค้ามนุษย์เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน และจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยมี พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 (The Anti-Trafficking in Persons Act 2008) และกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (พ.ศ. 2554-2559) ที่ให้ความสำคัญ 5 ด้าน คือ การป้องกันการดำเนินคดีการคุ้มครองช่วยเหลือ การพัฒนากลไกเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน การพัฒนาและการบริหารข้อมูล

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์

จากการศึกษาแนวคิด หลักการของการสอบสวน ความเป็นมาทั้งทางกฎหมายระหว่างประเทศ และความเป็นมาของประเทศไทยเกี่ยวกับคดีการค้ามนุษย์ แสดงให้เห็นว่ามีความพยายามที่จะป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ซึ่งได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการปราบปราม ในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ โดยมุ่งเน้นในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการสอบสวน ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การสอบสวนคดีการค้ามนุษย์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

การกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับซึ่งมีมาก่อนพิธีสาร (Protocol) ขององค์การสหประชาชาติ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอ ดังนี้

1. อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 (UN Convention Against Transnational Organized Crime)

องค์การสหประชาชาติ ได้มีการออกพิธีสารเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในสตรีและเด็กซึ่งต่อท้ายอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ซึ่งได้มีความต้องการให้ทุกประเทศในทั่วโลกลงนามและให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาและภาคยานุวัติให้อนุสัญญารวมถึงพิธีสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องการค้ามนุษย์ให้มีผลบังคับใช้ทั่วทุกภูมิภาคของโลก เพื่อที่จะหามาตรฐานในระดับสากลมาคุ้มครองเหยื่อของการค้ามนุษย์

ในปี ค.ศ. 2000 องค์การสหประชาชาติได้มีการออกอนุสัญญาเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติ การต่อต้านการค้ามนุษย์ขององค์การสหประชาชาติที่มีชื่อเรียกว่า อนุสัญญาพาร์เลอร์โม ซึ่งมีผลบังคับเมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2000 ในสาระสำคัญของของอนุสัญญานี้มีการกำหนดคำนิยามของอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงความร้ายแรงของอาชญากรรมประเภทนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิอนุสัญญานี้ขึ้นมา โดยมีพิธีสารเพิ่มเติมเรื่องการค้ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของอนุสัญญาซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้รัฐภาคี ได้มีมาตรการร่วมกันในการป้องกันและหาแนวทางในการต่อสู้กับองค์การอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ซึ่งในอนุสัญญานี้มุ่งเน้นจะจัดการกับกลุ่มอาชญากรรมเท่านั้น และจะต้องมีบุคคลร่วมในขบวนการอย่างน้อย 3 ขึ้นไป เพื่อการดำเนินการที่

ร้ายแรงตามที่ได้ถูกระบุไว้ในกฎหมายของประเทศนั้นและมีบทลงโทษไม่น้อยกว่า 4 ปี และได้มีพื้นฐานในการกระทำสี่ประการดังต่อไปนี้ (ศิริพร สโครบานเนค, 2560)

ประการแรก การมีส่วนร่วมในกลุ่มอาชญากรรมที่จัดตั้ง

ประการที่สอง มีการฟอกทรัพย์สินที่ได้จากการก่ออาชญากรรม

ประการที่สาม มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ประการสุดท้าย มีการขัดขวางการยุติธรรมซึ่งอนุสัญญาได้มีการกำหนดมาตรการให้รัฐภาคีมีการดำเนินการตามพันธะภาคี เช่น ในเรื่องมาตรการในการเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรัฐในต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง แนวการปฏิบัติในการฟ้องร้องดำเนินคดี การริบ และการยึดทรัพย์สินเป็นต้น (ศิริพร สโครบานเนค, 2560)

เนื่องจากอนุสัญญานี้มีความมุ่งประสงค์ในการปราบปรามอาชญากรรมโดยได้มีการส่งเสริมความร่วมมืออันดีในระหว่างรัฐภาคี ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย การเก็บรวบรวมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และในด้านความช่วยเหลือการฝึกอบรมและด้านวิชาการซึ่งได้กำหนดเป็นข้อผูกมัดของอนุสัญญา ถึงแม้ว่าในเรื่องการคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองผู้เสียหายให้ขึ้นอยู่กับมาตรการของรัฐภาคีที่จะมีวิธีการคุ้มครองพยานและการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นมาตรฐานสากลของอนุสัญญาแต่อย่างใด จึงอาจกล่าวได้ว่าอนุสัญญานี้ไม่มีการกำหนดมาตรฐานสากลที่อยู่บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด เช่น ในเรื่องการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของพยาน การคุ้มครองในด้านความปลอดภัยในร่างกายและชีวิต (ศิริพร สโครบานเนค, 2560) ซึ่งในเรื่องดังกล่าวตามมาตรฐานสากลในทางด้านสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เหยื่อควรจะได้รับ

2. พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็กเพิ่มเติมเสริมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

ในพิธีสารดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก คุ้มครองช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐภาคี พิธีสารนี้เป็นพิธีสารที่มีความครอบคลุมถึงการให้คำนิยามการค้ามนุษย์ ไม่เฉพาะแต่การค้ามนุษย์ในรูปแบบการค้าประเวณีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังรวมถึงการค้ามนุษย์ในทุกรูปแบบจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายที่มีความก้าวหน้าในการหาแนวทางในการปราบปรามอาชญากรรมการค้ามนุษย์ และได้มีการกำหนดมาตรการให้รัฐช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อตามที่เหมาะสมในลักษณะการเยียวยาทางร่างกาย จิตใจ ทางสังคม โดยการคำนึงในเรื่องเพศ สภาพความต้องการ โดยเฉพาะเหยื่อการค้ามนุษย์ที่เป็นเด็ก โดยได้มีความร่วมมือกับภาคเอกชนภาคธุรกิจซึ่งมีกำลังทรัพย์ และภาคประชาสังคมซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในด้านนโยบายการช่วยเหลือเหยื่อการค้ามนุษย์

ในเรื่องต่อไปนี้ การให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ การให้ความช่วยเหลือทางการศึกษา การงาน การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือในด้านการชดเชยความเสียหายที่เหยื่อได้รับ การให้ที่พำนักชั่วคราวระหว่างเหยื่ออยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา ตลอดจนการส่งเหยื่อกับภูมิลำเนาเดิม โดยปลอดภัยและด้วยความสมัครใจ ไม่ถูกบังคับกดขี่ข่มเหง แต่ประการใด

ในพิธีสารฉบับนี้มีรายละเอียด ดังนี้

(1) บทบัญญัติทั่วไป

ข้อ 2 ความมุ่งประสงค์ของพิธีสารนี้ คือ

(ก) เพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์โดยให้ความสนใจเป็นการเฉพาะต่อสตรีและเด็ก

(ข) เพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เช่นว่า ด้วยการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายอย่างเต็มที่

(ค) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐภาคีให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ข้อ 3 การใช้ถ้อยคำ เพื่อความมุ่งประสงค์ของพิธีสารนี้

(ก) ให้ "การค้ามนุษย์" หมายถึงการจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย การรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลังหรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือด้วยการใช้สถานะความเสียหายจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้หรือรับเงินหรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจควบคุมบุคคลอื่นเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์ การแสวงหาประโยชน์อย่างน้อยที่สุด ให้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของบุคคลอื่นหรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้ แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ได้ บังคับ หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย

(ข) ให้ถือว่าไม่สามารถยกความยินยอมของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ให้การแสวงหาประโยชน์โดยเจตนาตั้งที่ระบุไว้ในวรรค (ก) ของข้อนี้มาเป็นข้ออ้างในกรณีที่มีการใช้วิธีการใด ๆ ที่ระบุไว้ในวรรค (ก)

(ค) ให้ถือว่าการจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งเด็กเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์ เป็น "การค้ามนุษย์" แม้ว่าจะไม่มีการใช้วิธีการใด ๆ ที่ระบุไว้ในวรรค (ก) ของข้อนี้

(ง) เด็ก หมายถึงบุคคลใดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

ในส่วนพิธีสาร ได้ให้นิยามของเด็กเช่นเดียวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ การจัดหา ขนส่ง ส่งต่อจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลเพื่อมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์ ซึ่งรวมอย่างน้อยที่สุด รวมถึงการแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็น โสเภณี การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น มีการบังคับใช้แรงงานหรือการบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำที่มีลักษณะเยี่ยงทาสการบังคับใช้แรงงานเยี่ยงทาสโดยกดขี่ข่มเหงด้วยประการทั้งปวง หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย (ศิริพร ส โครบานะ, 2560)

ข้อ 4 ขอบเขตของการใช้บังคับ

เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่นในพิธีสารนี้บังคับในการป้องกัน การสืบสวนสอบสวน และการฟ้องร้องดำเนินคดีความผิดที่กำหนดไว้ในข้อ 5 ของพิธีสารนี้ เมื่อการกระทำความผิดดังกล่าวมีลักษณะข้ามชาติและเกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ตลอดจนใช้กับการคุ้มครองผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเช่นว่า

ข้อ 5 การกำหนดให้เป็นความผิดอาญา

1. ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐรับเอามาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่นตามที่จำเป็นเพื่อกำหนดให้การกระทำตามที่ระบุไว้ในข้อ 3 ของพิธีสารนี้ เป็นความผิดอาญาเมื่อกระทำโดยเจตนา
2. ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐรับเอามาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่นตามที่จำเป็นเพื่อกำหนดให้การกระทำต่อไปนี้เป็นความผิดอาญา

(ก) การพยายามกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในวรรค 1 ของข้อนี้ ภายใต้นิวเคลียสพื้นฐานของระบบกฎหมายของรัฐภาคีนั้น

(ข) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมกระทำความผิดอาญาในการกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ตามวรรค 1 ของข้อนี้

(ค) การจัดการหรือการสั่งการให้ผู้อื่นกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในวรรค 1 ของข้อนี้

(2) การให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ข้อ 7 สถานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในรัฐผู้รับ

1. นอกเหนือจากการปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ตามข้อ 6 แห่งพิธีสารนี้ ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐพิจารณารับเอามาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการที่เหมาะสมอื่น ๆ ที่อนุญาตให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สามารถอยู่ในอาณาเขตของตนได้ชั่วคราวหรือตลอดไปในกรณีที่เหมาะสม

2. ในการปฏิบัติตามบทบัญญัติในวรรค 1 ของข้อนี้ ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐให้การพิจารณาที่เหมาะสมต่อปัจจัยด้านมนุษยธรรมและเมตตาธรรม

ข้อ 8 การส่งกลับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

1. ให้รัฐภาคีซึ่งผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีสัญชาติหรือมีสิทธิพำนักอย่างถาวรในรัฐนั้น ในเวลาที่ผ่านเข้าไปในอาณาเขตของรัฐภาคีผู้รับ อำนวยความสะดวกและยอมรับให้บุคคลนั้น เดินทางกลับเข้าไปโดยปราศจากการล่าช้าอันไม่สมควรหรือสมเหตุผล โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลนั้นอย่างเต็มที่

2. เมื่อรัฐภาคีหนึ่งส่งคืนผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์กลับไปยังรัฐภาคีที่บุคคลนั้นมี สัญชาติหรือมีสิทธิพำนักอย่างถาวรในเวลาที่ผ่านเข้าไปในอาณาเขตของรัฐภาคีผู้รับ การส่งตัวกลับ นั้นให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลเช่นว่าและคำนึงถึงสถานะในการดำเนินกระบวนการทาง กฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และควรให้เป็นไป ด้วยความสมัครใจของบุคคลเช่นว่า

3. เมื่อมีคำร้องขอจากรัฐภาคีผู้รับให้รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอพิสูจน์ทราบโดยปราศจาก การล่าช้าอันไม่ควรหรือไม่สมเหตุผลว่าบุคคลผู้เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีสัญชาติของรัฐตน หรือมีสิทธิพำนักอย่างถาวรในอาณาเขตของตนในเวลาที่ผ่านเข้าไปในอาณาเขตของรัฐภาคีผู้รับ หรือไม่

4. เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางกลับของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ผู้ ซึ่งไม่มีเอกสารสำคัญที่ถูกต้อง เมื่อรัฐภาคีผู้รับร้องขอ ให้รัฐภาคีซึ่งบุคคลดังกล่าวมีสัญชาติหรือมี สิทธิพำนักอย่างถาวรในเวลาที่ผ่านเข้าไปในรัฐภาคีผู้รับขอมอบเอกสารการเดินทางและการ อนุญาตอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้บุคคลเช่นว่าสามารถเดินทางและกลับเข้าไปในอาณาเขตของตนได้

5. ความในข้อนี้ไม่กระทบถึงสิทธิใด ๆ ที่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้รับตามกฎหมาย ภายในของรัฐภาคีผู้รับ

6. ความในข้อนี้ไม่กระทบถึงความตกลงหรือข้อตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคีใดที่ใช้บังคับ อยู่ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ในการเดินทางกลับของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

(3) การป้องกัน ความร่วมมือ และมาตรการอื่น ๆ

ข้อ 9 การป้องกันการค้ามนุษย์

1. ให้รัฐภาคีกำหนดนโยบาย โครงการ และมาตรการอื่น ๆ ที่สมบูรณ์

(ก) เพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ และ

(ข) เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กไม่ให้ตกเป็น

ผู้เสียหายอีก

2. ให้รัฐภาคีพยายามดำเนินมาตรการต่าง ๆ เช่น การค้นคว้าวิจัย การรณรงค์ให้ข้อสนเทศ และการรณรงค์ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ รวมทั้งการมีความริเริ่มทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์

3. ให้นโยบาย โครงการ และมาตรการอื่น ๆ ที่กำหนดตามข้อนี้ รวมถึงความร่วมมือกับองค์กรเอกชนองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และองค์ประกอบต่าง ๆ ของประชาสังคมตามความเหมาะสม

4. ให้รัฐภาคีดำเนินหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่มาตรการต่าง ๆ รวมถึงความร่วมมือในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี เพื่อลดปัจจัยที่ทำให้บุคคล โดยเฉพาะสตรีและเด็กเสี่ยงต่อการค้ามนุษย์ เช่น ความยากจน ความด้อยพัฒนา และการขาดโอกาสที่เท่าเทียมกัน

5. ให้รัฐภาคีรับเอาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่มาตรการทางนิติบัญญัติหรือมาตรการอื่น ๆ เช่น มาตรการทางการศึกษา ทางสังคม หรือทางวัฒนธรรม รวมถึงการดำเนินการผ่านทางความร่วมมือระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อลดความต้องการที่ก่อให้เกิดการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลทุกรูปแบบ โดยเฉพาะจากสตรีและเด็ก ซึ่งนำไปสู่การค้ามนุษย์

ในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อตามพิธีสารดังกล่าวนี้ ไม่ได้เรียกร้องให้รัฐดำเนินการแต่อย่างใดแต่ให้รัฐใช้ดุลยพินิจตามความเหมาะสมแก่สภาวะการณ์ ซึ่งตรงกันข้ามกับในเรื่องการป้องกัน ความร่วมมือ และมาตรการอื่น รัฐควรจะต้องดำเนินการหรือพยายามดำเนินการหา มาตรการต่าง ๆ ทางด้านกฎหมายเพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ ในการเสริมสร้างทักษะแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย รวมถึงเรียกร้องให้รัฐเพื่อหามาตรการ ในการควบคุมตามแนวชายแดนและในด้านความปลอดภัย การตรวจเอกสารการเดินทางของเหยื่อที่มีความรัดกุมและรอบคอบ

การสอบสวนคดีการค้ามนุษย์ตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

1. หลักการสอบสวนคดีอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐแบบต่อสู้คดีหรือระบบคู่ปรปักษ์ (Accusatorial system) ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีฐานะเท่าเทียมกันในศาล เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นและรู้ตัวผู้กระทำผิด ตำรวจเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการสืบสวนสอบสวน (Investigation) ในเบื้องต้น เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงก่อนที่จะดำเนินการจับกุมผู้ต้องสงสัยมาสู่กระบวนการสอบสวน ซึ่งในการดำเนินการสอบสวนของตำรวจนั้นอัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวนและในบางกรณีสามารถเป็นผู้เริ่มคดีเองได้ ในคดีอาญาอัยการกับตำรวจจะต้องร่วมมือ

ปรึกษาหารือกัน เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนก่อนที่อัยการ จะใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยเป็นอย่างมากโดยจะ คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของพลเมืองเป็นสำคัญ และมีการบัญญัติคุ้มครองถึงสิทธิต่าง ๆ เอาไว้ใน รัฐธรรมนูญ เมื่อการดำเนินคดีอาญา ถือเป็นการกระทบสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วหลักการ สอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา จึงถือเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา และจำเลยซึ่งหลักการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวมีระบบการตรวจสอบโดยประชาชนผ่านทางคณะ ลูกขุนใหญ่ (Grand jury) และศาล โดยเฉพาะบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 1-10 ตาม The Bill of Rights การที่รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ (Federal constitution) สามารถเข้าไปมีบทบาทและเป็นหลักประกันที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมของทุก ๆ มลรัฐนั้น เนื่องจากศาล สูงสุดของสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme Court) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญได้เน้น ถึงความสำคัญของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ อาญาโดยได้กำหนดแนวทางการขยายความให้เข้าคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแนวรัฐธรรมนูญ (Constitutional criminal procedure) (วิสาร พันธนะ, 2521, หน้า 39-41) ในขณะเดียวกันได้มีการกำหนดมาตรฐาน ขั้นต่ำให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการจะต้อง ปฏิบัติตามกฎหมายรวมทั้งมาตรการต่างๆในการสอบสวนคดีอาญาได้แก่ การค้นและการยึด การ จับ และหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในระหว่างการดำเนินการสอบสวน เช่น หลักประกันที่จะได้รับจากการแจ้งสิทธิ สิทธิที่จะพบศาลโดยเร็วหลังจากการจับกุม สิทธิที่ได้รับ การประกันตัวสิทธิในการมีทนายเพื่อให้สิทธิเหล่านั้นได้รับการคุ้มครองอย่างจริงจัง เป็นต้น (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2541, หน้า 129-131)

สำหรับพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นต้องฝึกฝนเกี่ยวกับเทคนิคการพูดคุยเพื่อ ค้นหาคำความจริง หรือทำให้ผู้ต้องสงสัยอยู่ในภาวะที่สำนึกผิดจนกระทั่งจิตใจได้สำนึกสั่งการให้ต้องรับ สารภาพหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่พนักงานสอบสวน ให้ได้ ซึ่งวิธีการเหล่านี้มีพื้นฐานมา จากหลักการทางจิตวิทยา การสังเกตอาการปฏิกิริยาของผู้ให้ถ้อยคำระหว่างการพูดคุย และ โจมตี จุดอ่อนของผู้ให้ถ้อยคำนั้น แต่ทั้งนี้ การดำเนินการของพนักงานสอบสวนจะต้องเป็นวิธีการที่ชอบ ด้วยกฎหมายจะใช้วิธีการทรมาน หรือการจู่ใจ เช่น การแลกเปลี่ยนข้อหา หรือ การบังคับข่มขู่ผู้ถูก สอบปากคำไม่ได้ แต่การใช้วิธีทางจิตวิทยาในระดับที่สังคมไม่รู้สึกรู้สึว่าไม่ยุติธรรมหรือไม่ร้ายแรง เกินสมควร ย่อมเป็นวิธีการที่สามารถกระทำได้ (ศิริพล กุศลศิลป์วุฒิ, 2554)

2. อำนาจการสอบสวนของเจ้าพนักงาน

ระบบการสอบสวนของสหรัฐอเมริกา อัยการเป็นผู้มีอำนาจควบคุมดูแลสอบสวนของพนักงานสอบสวนทั้งหมด โดยการเริ่มคดีผู้เสียหายอาจทำต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็ได้ แต่หากร้องทุกข์ต่อตำรวจ ตำรวจต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อให้พนักงานอัยการมอบหมายให้ดำเนินการสอบสวน และในบางกรณีที่เป็นคดีสำคัญที่กฎหมายกำหนดหรือเมื่อเห็นสมควรเพราะเป็นคดีอื้อฉาว คดีสำคัญและยุ่งยากซับซ้อน พนักงานอัยการทำการสอบสวนเอง แต่ในคดีค้ามนุษย์กำหนดกระบวนการสอบสวนที่เรียกว่า TIP ขึ้นมา ซึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่หลักในการสอบสวนในกระบวนการดังกล่าว คือ กรมสอบสวนกลาง (FBI) และกองบังคับการตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากรแห่งสหรัฐอเมริกา (ICE) โดย FBI เป็นตัวแทนพิเศษในหน่วยคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (CRU) ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานใหญ่กรมสอบสวนกลางและสำนักงานสาขาทั่วประเทศทำหน้าที่สอบสวนคดีค้ามนุษย์ในสหรัฐอเมริกา การแต่งตั้งผู้ช่วยทูตตามกฎหมายของกรมสอบสวนกลางเพื่อประจำ ณ สถานทูตสหรัฐในทุกรัฐทั่วโลกช่วยให้การสอบสวนมีความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ นอกจากนี้ตัวแทนของกรมสอบสวนกลางใน CRU ยังได้ร่วมมือกับตัวแทนของหน่วยต่อต้านองค์กรอาชญากรรมและการกระทำต่อเด็ก เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าคดีที่ถูกคัดแยกเบื้องต้น (Initially identified) ว่าเป็นคดีลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย เครื่องข่ายอาชญากรรมที่กระทำต่อเด็กและหรือการท่องเที่ยวเพื่อซื้อบริการทางเพศนั้น ได้ถูกคัดแยก (Identified) ให้เป็นประเภทคดีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าประกอบความผิดฐานค้ามนุษย์ด้วย (Potential human trafficking elements)

แผนกคดีอาญาของกองสิทธิมนุษยชนของกระทรวงยุติธรรมร่วมกับสำนักงานอัยการของสหรัฐอเมริกา มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการฟ้องคดีค้ามนุษย์ ยกเว้นคดีที่เกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กอันอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของแผนกป้องกันการแสวงหาประโยชน์จากเด็กโดยการอนาจาร (CEOS) ซึ่งอยู่ภายใต้กำกับดูแลของกองคดีอาญา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการฟ้องคดีค้ามนุษย์ทางเพศที่กระทำต่อเยาวชนหรือการท่องเที่ยวเพื่อซื้อบริการทางเพศจากเด็กในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ของพนักงานอัยการทั้งที่อยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมและสังกัดสำนักงานต่างมีอำนาจทั้งในการสอบสวนและฟ้องคดี โดยมีสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นวางแนวทางการปฏิบัติในการค้ามนุษย์เพื่อให้อัยการและองค์กรอื่นปฏิบัติเพื่อใช้ในการสอบสวนและฟ้องคดีค้ามนุษย์ทั่วประเทศซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทอัยการสูงสุดในการควบคุมนโยบายการในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ตลอดกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นคดี

การสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ตามกฎหมายประเทศไทย

การสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การสอบสวนคดีทั่วไป

1.1 ความหมาย วัตถุประสงค์ของการสอบสวน

1.1.1 ความหมายของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าหน้าที่ซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) และ (11))

ดังนั้น พนักงานสอบสวนก็คือ ข้าราชการตำรวจที่กฎหมายให้อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้ต้องมีศตั้งแต่ร้อยตำรวจขึ้นไป แต่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนจริงได้จะต้องได้รับมอบหมายหน้าที่จากผู้มีอำนาจให้ทำการสอบสวนคดีอาญาก่อนจึงจะมีความสมบูรณ์ นอกจากนั้นพนักงานสอบสวนยังมีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหมดอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะตัวจะมอบหมายให้บุคคลอื่นทำการแทนไม่ได้ เว้นไว้แต่การใดในการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตน มีอำนาจส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนอื่นซึ่งมีอำนาจทำการนั้นจัดการแทนตนเองได้ และการใดเป็นเล็กน้อยในการสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ได้บังคับบัญชาทำการแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 128) เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนจะมอบให้บุคคลอื่นทำการแทนไม่ได้ นอกจากนั้นพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้สอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121)

1.1.2 ความหมายของการสอบสวน

การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “การสอบสวน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไป

เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องโทษ ซึ่งการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจกระทำอันถือว่าเป็นการสอบสวน

การสอบสวนคดีอาญาจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. การสอบสวนคดีอาญาเริ่มขึ้นเมื่อมีการกล่าวหาว่าเกิดการกระทำผิดขึ้นแล้ว โดยพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนได้เมื่อเกิด หรืออ้างว่าเกิด หรือเชื่อว่าได้เกิดความผิดขึ้นในเขตอำนาจของตน

2. จะต้องเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา

3. การสอบสวนคดีอาญาเกิดขึ้นเมื่อมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นมาแล้ว ดังนั้น จึงมีผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกฎหมายจึงบัญญัติรายละเอียดขั้นตอนการสอบสวนไว้อย่างชัดเจน การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจทำให้การสอบสวนเสียไป เช่น การสอบสวนคดีอาญาในความผิดที่ยอมความกันได้คือ คดีหมิ่นประมาท ยักยอก ล้อ โกง ข่มขืน เป็นต้น โดยผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ตามระเบียบเสียก่อน การสอบสวนดังกล่าวย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการสอบสวนผู้ต้องหาในความผิดฐานหนึ่ง โดยไม่ได้แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบเสียก่อน การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจโดยชอบยอมทำให้การสอบสวนข้อหาหรือคดีนั้นต้องเสียไปจนพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

4. การสอบสวนคดีอาญาเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยกฎหมายบัญญัติว่าห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน และการสอบสวนคดีอาญานั้น ๆ ต้องชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อการสอบสวนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมและเป็นกระบวนการยุติธรรมขั้นต้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการเริ่มต้นแห่งคดีในการรวบรวมพยานหลักฐานโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันและปราบปรามการกระทำผิด หากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ไม่ตรงต่อความเป็นจริงเสียแล้ว ผลของการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมขั้นถัดไปจะผิดตามไปด้วย ดังนั้น จึงต้องมีมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจการสอบสวนให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผลของการสอบสวนจะต้องก่อให้เกิดการรักษาไว้ซึ่งอำนาจและผลประโยชน์ของรัฐในการที่จะต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย และจะต้องพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ของประชาชนด้วย

โดยที่หลักการของกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการ โดยฝ่ายบริหารนั้นเป็นเรื่องที่รัฐต้องมีอำนาจพิเศษเหนือประชาชนในบางประการเท่าที่จำเป็น และในขณะเดียวกันรัฐจะต้องใช้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือให้ความเที่ยงธรรมแก่ประชาชนตามสมควร ดังนั้น

การสืบสวนสอบสวน จึงเป็นเรื่องที่มุ่งให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าพนักงานสอบสวน เพื่อการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอันเป็นหลักสำคัญ แม้จะมีได้มุ่งถึงแค่ความเที่ยงธรรมเป็นหลักสำคัญเต็มที่ เพราะหลังจากการสอบสวนแล้วพนักงานสอบสวนยังต้องส่งไปฝ่ายการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย เพื่อความเที่ยงธรรมจากการพิจารณาของศาลอีกชั้นหนึ่ง

จากคำนิยามดังกล่าว การสอบสวนมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษเท่านั้น ไม่มีข้อความที่บัญญัติไว้ทำนองเดียวกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ซึ่งกล่าวถึงการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนว่า นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดแล้วยังรวมถึงการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น ไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะ เป็นพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนแสวงหามาได้เอง หรือที่ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาจากบุคคลภายนอก หากสามารถทำให้รู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้แล้ว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจรวบรวมเข้าสู่สำนวนการสอบสวนของตนได้

หลักการตามมาตรา 131 ในปัจจุบันซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เป็นหลักการที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 จากกฎหมายเดิมซึ่งกล่าวถึงการรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น ไม่ได้มีการกล่าวถึงการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาแต่ประการใด

การแก้ไขเพิ่มเติมหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติที่ต้องการให้การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้นมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นการทำงานที่ตั้งตัวเป็นปรปักษ์กับฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่เริ่มต้นคดี อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนยังมีปัญหาในการปรับตัวในการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามกฎหมายใหม่ เนื่องจากกรอบความคิดและทัศนคติในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนยังขึ้นอยู่กับธรรมเนียมปฏิบัติ ประกอบกับการกิจการงานของพนักงานสอบสวนมีจำนวนมาก และล้นแล้วแต่มีความจำเป็นเร่งด่วนเกือบทั้งสิ้น ในทางปฏิบัติจึงเป็นไปได้ยากที่พนักงานสอบสวนจะ

รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ต้องหาที่จะต้องต่อสู้คดีด้วยตนเอง

1.1.3 ประเภทของการสอบสวนและผู้มีอำนาจสอบสวน

ผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวน คือ พนักงานสอบสวน ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

ผู้มีอำนาจสอบสวนตามกฎหมายไทยไม่ได้มีแต่เฉพาะพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่เพียงองค์กรเดียว ในปัจจุบันมีพนักงานสอบสวนขององค์กรอื่นที่มีอำนาจสอบสวนคดีความผิดตามกฎหมายพิเศษ ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าใครคือผู้มีอำนาจสอบสวน จึงต้องพิจารณาด้วยว่าเป็นการสอบสวนคดีความผิดประเภทใด การแบ่งประเภทของการสอบสวนจะทำให้ทราบว่าใครเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน

(1) ผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาทั่วไป

ผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาทั่วไป คือ บุคคลตามที่มาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้คือ

ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ได้แบ่งผู้มีอำนาจสอบสวนออกเป็นสองกรณีขึ้นอยู่กับว่าพื้นที่ที่การกระทำความผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิด หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับตั้งอยู่

(ก) กรณีที่ความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับอยู่เขตพื้นที่จังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครผู้มีอำนาจสอบสวน คือ

- (1) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
- (2) ปลัดอำเภอ
- (3) ข้าราชการตำรวจสนาหรือตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

ไป

(ข) กรณีที่การกระทำความผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับในเขตกรุงเทพมหานคร

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสองบัญญัติว่า “สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจสอบสวนกรณีความผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับในเขตกรุงเทพมหานคร จึงมีแต่เฉพาะข้าราชการตำรวจหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่น แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสอง พนักงานฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจสอบสวนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

สำหรับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 “ในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกัน ควรเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบให้ข้าหลวงประจำจังหวัดนั้นมีอำนาจชี้ขาดแต่ในจังหวัดพระนครและธนบุรีให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด ในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในระหว่างหลายจังหวัดควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด การรอกำชี้ขาดนั้นไม่เป็นเหตุให้งดการสอบสวน”

ความหมายของมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะต้องมีเพียงคนเดียวเท่านั้น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบผู้มีอำนาจคือ พนักงานสอบสวนในท้องที่ความผิดเกิดขึ้นเป็นหลัก แต่มีข้อยกเว้นให้พนักงานสอบสวนนอกเขตท้องที่ ซึ่งความผิดได้เกิดขึ้นอีก คือ เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก ก็ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาได้อยู่หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน จึงสรุปได้ว่า เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น จะอยู่ในเขตรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้รักษาการแทนในกรณี

1. ความผิดที่ได้เกิด คือ กรณีที่มีความแน่นอนว่าได้เกิดในท้องที่ใด เช่น รถชนคนตายและได้รับบาดเจ็บในท้องที่สถานีตำรวจภูธรทางคงหรือนายาพิษาให้ผู้อื่นกินที่ท้องที่หนึ่งแต่ไปตายอีกท้องที่หนึ่ง ความผิดเกิดในท้องที่ที่กินยา ส่วนท้องที่ที่ตายไม่ใช่ท้องที่ความผิดเกิด

2. ความผิดอ้างว่าได้เกิด คือ กรณียังไม่แน่นอนว่าความผิดเกิดขึ้นในท้องที่นั้นจริง

3. ความผิดเชื่อว่าได้เกิด คือ กรณีไม่อาจยืนยันได้แน่นอนว่าความผิดเกิดขึ้นตรงนั้น

4. พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาได้อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ย่อมมีอำนาจในการสอบสวนไม่ว่าผู้ต้องหาจะไปกระทำความผิดในท้องที่ใดก็ตาม และต้องเป็นท้องที่ที่จับผู้ต้องหาได้ แต่ไม่ใช่ท้องที่ของเจ้าพนักงานผู้จับกุม เพราะบางกรณีพนักงานตำรวจผู้จับกุมอาจเป็นคนละท้องที่จับกุม

5. กรณีความผิดเกิดหลายท้องที่เกี่ยวเนื่องกันหรือต่อเนื่องกัน เมื่อเป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในหลายท้องที่ พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

1.2 อำนาจพนักงานสอบสวน

การสอบสวนดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการคือ (ธานีศ เกศวพิทักษ์, 2548, หน้า 218)

1.2.1 การรวบรวมพยานหลักฐาน

ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนต้องยึดถือหลักฟังความทุกฝ่าย โดยจะต้องรวบรวมหลักฐานทั้งปวงที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138 ได้บัญญัติชัดเจนว่า ให้รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดและรายละเอียดความประพฤติ หรือข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหา อันเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดี และอาจใช้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษที่เหมาะสม

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน 3 ประการ ดังนี้

- (ก) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายของผู้ต้องหา หรือใช้ยื่นผู้ต้องหา
- (ข) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์ ต่อผู้ต้องหา
- (ค) พยานหลักฐานที่เป็นเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา

และพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว ประกอบมาตรา 98 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะ “การค้น เจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์หรือยื่นผู้ต้องหา” แล้ว การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัยที่สุด

ในทางปฏิบัติตำรวจมักจะกระทำตัวเป็นคู่ความกับผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องหาเสียเองโดยมุ่งรวบรวมพยานหลักฐานจะพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ต้องหา คือ ผู้กระทำความผิด (ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 254) หรืออาจเป็นเพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการเสนอความเป็นมาแห่งชีวิตของจำเลยต่อศาลเพื่อให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมเป็นราย ๆ ไป โดยลืมหินบาทของการเป็นพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในคดีทุกฝ่าย และต้องใช้ดุลพินิจในการค้นหาพยานหลักฐานด้วยความระมัดระวัง เพราะกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรง เพราะการสั่งคดีหรือการฟ้องคดีของอัยการ และการวินิจฉัยของศาล ต้องอาศัยศาล ต้องอาศัยสาระสำคัญในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่ หากสอบสวนไม่ถูกต้องและเป็นธรรม ผลการวินิจฉัยของอัยการและศาลย่อมถูกต้องชอบธรรมได้ยาก ดังนั้น พนักงานสอบสวนต้องตรวจดูความชัดเจนของพยานหลักฐานที่รวบรวมไว้ก่อนที่จะสรุปสำนวนทำความเห็นทางคดีต่ออัยการเป็นสำคัญ

1.2.2 การดำเนินสอบสวน

ในการสอบสวนคดีอาญานั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้เริ่มที่การสอบสวนได้โดยไม่ชักช้า จะทำการสอบสวน ณ ที่ใด เวลาใดแล้วแต่พนักงานสอบสวนจะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย” ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

- (ก) ให้เริ่มทำงานสอบสวนโดยไม่ชักช้าเนื่องจาก คดีอาญานั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือสังคม บางกรณีเมื่อเกิดคดีขึ้นแล้วหากไม่รีบดำเนินการสอบสวนจับกุมหรือปราบปรามแล้วอาจทำให้ขวัญของประชาชนเสียจนถึงอาจก่อให้เกิดการชุมนุมวุ่นวายในประการอื่นได้ เช่น ทำให้คนกลัวจนไม่เป็นอันทำมาหากิน บางกรณีต้องอพยพหนีภัยกันเพื่อไปให้พ้นถิ่นนั้น ๆ ก็มี ฉะนั้นเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้นจนกระทั่งพนักงาน

สอบสวนได้ทราบ หรือได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามกฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการระงับ จับกุม ปรามปรามให้คดีนั้น ๆ ได้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วที่สุดเพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ นอกจากนี้หากสอบสวนเรื่องได้เร็วเท่าใดก็ยังมีประโยชน์ในการหาข้อเท็จจริงได้มากขึ้น ไม่ทันที่จะถูกเคลื่อนย้ายหรือถูกทำลายไปเสีย ในด้านบุคคลก็ยังมีความรู้สึกในการที่จะให้ความจริงใจง่ายต่อการสอบสวนเป็นอย่างมาก

(ข) จะทำการสอบสวน ณ ที่ไหนก็ได้ ก็เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ในการปฏิบัติงาน และเป็นการให้ความสะดวกต่อผู้เสียหาย หรือพยานตลอดทั้งบางกรณีเป็นการได้ประโยชน์ในการรวบรัดทำให้พยานผู้เห็นเหตุการณ์ไม่กล้าให้การเป็นอย่างอื่นไปได้ ถ้ากฎหมายมิได้กำหนดไว้เช่นนี้พนักงานสอบสวนจะต้องนัดพยานผู้เสียหายไปให้ปากคำการสอบสวนที่ทำการทุกคนทุกเรื่องก็จะเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้เสียหายหรือพยาน โดยใช้เวลาปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนไปอีกด้วย

(ค) จะทำการสอบสวนเวลาใดก็ได้ เพื่อต้องการให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน เป็นการยืดหยุ่นอำนวยความสะดวกต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้อง และเพื่อป้องกันมิให้พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์กลับถ้อยคำเป็นอย่างอื่น ที่กฎหมายต้องตรารองรับไว้นี้ก็เพื่อพนักงานสอบสวนจะสามารถปฏิบัติงานได้ทันทั่วถึง

(ง) ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย เพราะในชั้นสอบสวนเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานทางคดีทั้งหมดให้ได้อย่างรวดเร็วเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเอาตัวผู้กระทำความผิดไปฟ้องศาลเท่านั้น ยังไม่ใช้การพิจารณาตัดสินว่าผู้ต้องหา มีความผิดจริงหรือไม่ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาล ฉะนั้นการที่จะให้ผู้ต้องหานั่งอยู่ด้วยจึงเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น แต่กลับจะมีผลทำให้พยานเกรงใจ เกรงกลัวจนไม่กล้าให้การ

(จ) มาตรา 237 ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้าพนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยกระบวนการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนายความซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหานั้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้ หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้ว ก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้น และแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

1.3 อำนาจพนักงานอัยการ

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นหลักในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล จึงได้มีการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยให้พนักงานอัยการ ได้เข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน หรือเป็นพนักงานสอบสวนเองในคดีหลายประเภท เช่น ในคดีชั้นสูตรพลิกศพ คดีความผิดนอกราชอาณาจักร คดีเด็กและเยาวชน เป็นต้น และยังเพิ่มเงื่อนไขให้

อำนาจพนักงานอัยการในการระงับคดีบางประเภทได้โดยไม่ต้องส่งฟ้องคดีต่อศาล เช่น ให้ไกล่เกลี่ยในคดีที่ยอมความได้ ส่งไม่ฟ้องในคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เป็นต้น ดังนั้น พนักงานอัยการ จึงมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทในการสอบสวนคดีอาญามากขึ้น เพื่อจะได้เกิดการตรวจสอบการทำงานในการดำเนินคดีอาญาให้เกิดการผิดพลาดคลาดเคลื่อนนั้นเอง ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเฉพาะที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ ดังนี้

1.3.1 บทบาทในการสอบสวนคดีพิเศษ

โดยที่การก่ออาชญากรรมในปัจจุบันมีการพัฒนาวิธีดำเนินการไปอย่างมากโดยการนำเอาเทคโนโลยีคุณภาพสูงมาใช้ในการประกอบอาชญากรรมและอาศัยช่องว่างของกฎหมายเพื่อซ่อนเร้นหรือปิดบังการกระทำผิด มีอิทธิพลเครือข่ายทั้งภายในและนอกประเทศ ทำให้ยากต่อการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ซึ่งอาชญากรรมดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประกอบกับการที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังขาดการเชื่อมโยงประสานในการปฏิบัติและบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ทำให้การสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีและการปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวไปเป็นโดยยาก จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 ขึ้นมาเพื่อให้มีความร่วมมือช่วยเหลือในการดำเนินการด้านต่าง ๆ เพื่อปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าว โดยการกำหนดให้มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษและวิธีการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งจะเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนและสอบสวนเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการคดีพิเศษ กำหนดและได้ออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ดังนี้

(1) การเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งคณะกรรมการคดีพิเศษได้กำหนดวางแผนทางการปฏิบัติในการสอบสวนร่วมกัน ดังนี้

(ก) พนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องแจ้งพนักงานอัยการเพื่อหารือร่วมกันตั้งแต่ชั้นเริ่มคดีในการวางแผนหรือแผนงานเกี่ยวกับการสอบสวน

(ข) ในการสอบปากคำพยานหรือผู้ต้องหาและการตรวจสอบพยานหลักฐานต้องดำเนินการร่วมกัน โดยพนักงานอัยการต้องลงลายมือชื่อร่วมในบันทึกคำให้การพยานบุคคลหรือผู้ต้องหา หรือบันทึกการเข้าร่วมตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นด้วย เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนหรือกรณีที่เป็นเรื่องเล็กน้อย พนักงาน

อัยการอาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการ โดยกระทำเป็นหนังสือหรือทางวาจาก็ได้แต่ต้องบันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

(ค) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องใช้มาตรการบังคับแก่บุคคล โดยการขอหมายค้นหรือหมายจับ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องเห็นชอบร่วมกันกับพนักงานอัยการก่อนดำเนินการตามกฎหมาย

(ง) พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้ทำความเข้าใจทางคดีว่าควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

(2) การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน หมายความว่า การมีพนักงานอัยการ ให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวนในคดีพิเศษโดยให้เริ่มดำเนินการ นับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ ในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน โดยพนักงานอัยการจะให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานเว้นแต่ กรณีจำเป็นเร่งด่วนที่อาจเกิดความเสียหายแก่การสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะดำเนินการไปก่อนแล้วแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ โดยเร็ว แต่ในกรณีการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการสอบสวนหรือฟ้องคดี พนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อให้ความช่วยเหลือในการพิจารณาและตรวจสอบว่า พยานหลักฐานเหล่านั้นเป็นประโยชน์ในการสอบสวนหรือการฟ้องคดีหรือไม่ โดยพนักงานอัยการอาจทำความเข้าใจเกี่ยวกับพยานหลักฐานเสนอไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนนั้นด้วยก็ได้

1.3.2 บทบาทในคดีความผิดนอกราชอาณาจักร

ในคดีความผิดนอกราชอาณาจักร ปัจจุบันผู้มีอำนาจสอบสวนคดีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักร ได้แก่ อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน และพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน ที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายดังกล่าว จึงมีบทบาทและอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยกรณีที่พนักงานอัยการทำหน้าที่สอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานเท่านั้น แต่พนักงานอัยการจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจสำนวนตามที่พนักงานอัยการต้องการไม่ได้

จึงอาจแยกพิจารณาอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ดังนี้

(1) กรณีที่พนักงานอัยการได้รับมอบหมายให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน สำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดระเบียบ ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายดังกล่าว ดำเนินการ ดังนี้

- ก.หารือร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อกำหนดวางแผนทางการสอบสวน
- ข. ร่วมสอบสวนพยานหรือผู้ต้องหาและเข้าร่วมหรือมีคำสั่งหรือให้คำแนะนำพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร
- ค. รายงานผลการสอบสวนให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนทราบเป็นระยะ

(2) กรณีพนักงานอัยการได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายจะต้องทำการสอบสวน โดยไม่ชักช้าและรายงานผลการสอบสวนให้อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทนทราบเป็นระยะ และพนักงานอัยการซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ จึงมีอำนาจทำความเห็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 มาตรา 141 หรือมาตรา 142 พร้อมส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน โดยสำนักงานอัยการสูงสุดได้วางแผนทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทำความเห็นและคำสั่งคดีการกระทำความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ไว้ดังนี้

เมื่อพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้นได้รับสำนวนคดีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยแล้ว ให้มีหนังสือส่งสำนวนคดีดังกล่าวให้อัยการสูงสุดโดยเร็ว โดยไม่ต้องทำความเห็น

การทำความเห็นในคดีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้พนักงานอัยการผู้มีหน้าที่ ทำความเห็นเพื่อเสนออัยการสูงสุด

คดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้ว ให้พนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้นทำความเห็นว่า ควรอุทธรณ์ ฎีกา หรือไม่ แล้วส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อสั่ง

(3) ในระหว่างรอคำสั่งของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน ให้พนักงานอัยการในท้องที่ซึ่งมีเขตอำนาจดำเนินคดีดังกล่าว พิจารณาดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าควรปล่อยตัวผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ ขอให้ศาลชั่งหรือดำเนินการอื่นตามที่จำเป็นแล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้นและกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน มีคำสั่งฟ้องและมอบหมายให้พนักงานอัยการในท้องที่ใดดำเนินคดีแล้ว ให้พนักงานอัยการดังกล่าวรายงานอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นระยะ

(4) กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดในความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย พนักงานอัยการต้องส่งสำเนาคำพิพากษาดังกล่าวและรายงานให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนทราบโดยเร็ว

ก. การเป็นพนักงานสอบสวนในคดีความผิดนอกราชอาณาจักร

กรณีที่ย้ายการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน มอบหมายให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีความผิดนอกราชอาณาจักร ทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ตามมาตรา 18

โดยปกติพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ความผิดได้เกิดอ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน (มาตรา 18 วรรคสาม)

เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหาจับ (มาตรา 18 วรรคสาม)

(2) กรณีการกระทำผิดคาบเกี่ยวกันท้องที่หนึ่งตามมาตรา 19

ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคือ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่จับผู้ต้องหาได้ (มาตรา 19 (ก))

ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ (มาตรา 19 (ข))

เมื่อท้องที่ใดซึ่งเป็นท้องที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแล้ว หากท้องที่นั้นมีพนักงานสอบสวนหลายคน พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคือ หัวหน้าพนักงานสอบสวนในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน (มาตรา 18 วรรคท้าย) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีปกติตามมาตรา 18 หรือความผิดคาบเกี่ยวตามมาตรา 19

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการระบุพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบไว้แล้ว แต่ยังมีบางกรณีที่มีลักษณะและสภาพของคดีอาจทำให้เกิดความยุ่งยากที่จะชี้ว่าใครเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ดังนั้น มาตรา 21 จึงได้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อขจัดปัญหาเช่นว่านี้คือ

(1.1) กรณีไม่แน่ว่าพนักงานสอบสวนผู้ใดเป็นผู้รับผิดชอบในจังหวัดเดียวกัน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ชี้ขาด แต่ถ้าเป็นเขตกรุงเทพมหานคร ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด

(1.2) กรณีไม่แน่ว่า พนักงานสอบสวนคนใดในระหว่างหลายจังหวัดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้ชี้ขาด

การสอบสวนคดีความผิดที่เกิดนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 120 ที่แก้ไขใหม่ หากพิจารณาตามนัยกฎหมายดังกล่าวแล้ว ย่อมหมายถึงการเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนดำเนินการอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและรวบรวมสรุปพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกนอกราชอาณาจักรเข้าสู่สำนวนเพื่อฟ้องร้องตาม

อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ จึงถือได้ว่าพนักงานอัยการซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวน มีอำนาจใน 2 ประการ คือ

(ก) อำนาจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

(ข) อำนาจสอบสวนอย่างพนักงานสอบสวน มีอำนาจตาม ป.วิอาญา มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ข. การเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนในคดีความผิดนอกราชอาณาจักร กรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน ได้มอบหมายหน้าที่ให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบการทำการสอบสวนคดีความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรแทนแล้ว หากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนควรมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายนั้นดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) หากเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อกำหนดแนวทางการสอบสวน โดยให้พนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมายดังกล่าว ใช้ทักษะ ความรู้ความสามารถในด้านกฎหมาย และประสบการณ์ในการทำงานในชั้นพิจารณาตีความกำหนดแนวทางการสอบสวนของรูปคดีจากข้อเท็จจริงร่วมกับพนักงานสอบสวน

(2) ร่วมสอบสวนพยานหรือผู้ต้องหา และเข้าร่วมหรือมีคำสั่งหรือให้คำแนะนำพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อพิสูจน์ความผิด และความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาทั้งสองอย่าง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในด้านการคุ้มครองสิทธิของประชาชน และเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจมิให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนแต่เพียงผู้เดียว เพื่อช่วยเหลือกันในการรวบรวมพยานให้สมบูรณ์จนถึงขั้นพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหา มีความผิดจริงหรือไม่มีความผิด หากพยานหลักฐานได้ร่วมกันสอบสวนยังมีข้อสงสัยจนไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้ หากนำส่งฟ้องต่อศาล ศาลก็ต้องพิจารณาแยกผลประโยชน์ให้จำเลยโดยมีคำพิพากษายกฟ้องอยู่ดี ดังนั้น การร่วมมือกันของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการจะทำให้รูปคดีไม่เสียหายไป และจะให้พนักงานอัยการที่นำพยานหลักฐานในชั้นศาลมีความมั่นใจยิ่งขึ้น

2. การสอบสวนคดีการก้ำมูญ

ในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการก้ำมูญ ผู้ศึกษาได้แบ่งหัวข้อนำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับการนำไปวิเคราะห์ประเด็นปัญหา ดังนี้

2.1 อำนาจสอบสวนดำเนินคดีการก้ำมูญ

พนักงานสอบสวนถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีบทบาทอย่างมาก ในการทำหน้าที่ดำเนินคดีการค้ำมนุษย์ โดยเริ่มต้นจากการรับแจ้งเหตุ การตรวจสอบข้อเท็จจริง การเตรียมการเข้าช่วยเหลือ ตรวจค้น จับกุม การเข้าช่วยเหลือ ตรวจค้น จับกุม การคัดแยกผู้เสียหาย การจับและบันทึกการจับ การสอบสวนดำเนินคดี ซึ่งจะนำเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี การค้ำมนุษย์โดยอาศัยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติมเป็นแนวทางวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ ดังนี้

2.1.1 เขตอำนาจสอบสวนคดีค้ำมนุษย์

ในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มากมายไม่ว่าจะเป็นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมี พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สอบสวนคดีที่มีผู้เสียหายเกิดขึ้นในท้องที่รับผิดชอบ โดยเริ่มต้นจากการ รับแจ้งความที่สถานีตำรวจ ดังนั้น พนักงานสอบสวนก่อนจะรับคดีต้องพิจารณาก่อนว่าคดีนั้นเป็น คดีอาญาทั่วไป หรือคดีเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ และคดีนั้นได้เกิดขึ้นในท้องที่ที่ตนเองมีเขตอำนาจ รับผิดชอบหรือไม่ โดยวิธีการคัดแยกเหยื่อหรือผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถทำให้รู้ ได้อย่างแท้จริงว่าเป็นคดีอาญาทั่วไป หรือเป็นคดีที่มีฐานความผิดมาจากคดีการค้ำมนุษย์ และถ้า เป็นคดีที่มีผู้กระทำความผิดตามมาตรา 6 นอกราชอาณาจักร ผู้นั้นจะต้องรับโทษในราชอาณาจักร ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยให้นำมาตรา 10 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ โดยอนุโลม ซึ่งการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ มีกระบวนการที่ซับซ้อนหลายขั้นตอนทั้ง กระบวนการนายหน้า กระบวนการนำพา จนถึงการแสวงหาประโยชน์ในสถานประกอบการ การ กระทำความผิดจึงเกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางและในหลายพื้นที่เกี่ยวเนื่องกันหรือบางกรณีมี เส้นทางไปไกลถึงต่างประเทศ ทำให้พนักงานสอบสวนบ่ายเบี่ยงการรับแจ้งความโดยอ้างเขต อำนาจสอบสวนและสถานที่เกิดเหตุ จนเกิดการผลักภาระและความรับผิดชอบไปยังท้องที่อื่นๆ จน เกิดผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยไม่ประสงค์จะดำเนินการต่อ เพราะต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายใน การเดินทางไปมา

นอกจากนี้คดีค้ำมนุษย์ส่วนหนึ่งต้องดำเนินการในเขตอำนาจสอบสวนที่การ กระทำความผิดได้เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ผู้เสียหาย เนื่องจากในพื้นที่มีปัญหาเรื่องอิทธิพล ประกอบกับมาตรการคุ้มครองพยานยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ผู้เสียหายจึงไม่อยากจะร้องทุกข์ แจ้งความ เพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย ในกรณีที่การกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ตาม กฎหมายประเทศไทยเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร หรือใช้ประเทศไทยเป็นต้นทางหรือทางผ่านนั้น พนักงานสอบสวนต้องส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดชี้ขาดและมอบอำนาจการสอบสวน ซึ่งบางกรณีใช้

ระยะเวลาอันกว่าที่อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งลงมา ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมาก ถอดใจและไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อ เนื่องจากระยะเวลาดำเนินคดีที่ยาวนาน และต้องการกลับไปยังภูมิลำเนา หรือทำงานมากกว่ารอกระบวนการเสร็จสิ้น ดังนั้น พนักงานสอบสวนควรมีการสอบสวนพยานล่วงหน้าก่อน ตามมาตรา 31 ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากพนักงานสอบสวน จะนำผู้เสียหายหรือพยานบุคคลมาขึ้นคำร้องต่อศาล โดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าได้มีการกระทำความผิดและเหตุแห่งความจำเป็นที่จะต้องมีการสืบพยานไว้โดยพลันก็ได้

2.1.2 อำนาจสอบสวนดำเนินคดี

พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจในการรับแจ้งเหตุ ต้องเป็นพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุหรือท้องที่ที่ประสบเหตุ พนักงานสอบสวนประจำสถานีตำรวจนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการรับแจ้งเหตุและมีอำนาจการสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดฐานค้ำมนุษย์ และมีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในเขตพื้นที่นั้น ๆ โดยแยกเป็น

(1) กรณีผู้รับแจ้งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

(1.1) ผู้แจ้งเป็นผู้เสียหาย

ให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำหรือสัมภาษณ์ผู้แจ้ง และพิจารณาตามแนวทางการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ โดยพิจารณาว่า ผู้แจ้งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ำมนุษย์หรือไม่ โดยพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า การกระทำผิดฐานค้ำมนุษย์ หมายถึง ผู้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการเป็น (1) ผู้ใดเป็นธุระจัดหา ซื่อขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปที่ใด หน่วยงานนี้ยวักยัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฆ้อนถลอก หลอกหลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ใช้อำนาจครอบงำบุคคลด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใดโดยมิชอบ ขู่เข็ญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ (2) ระบุว่า ผู้ใดเป็นธุระจัดหา ซื่อขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปที่ใด หน่วยงานนี้ยวักยัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก ถ้าการกระทำนั้น ได้กระทำโดยมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบผู้ซึ่งกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์

การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่นการเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอราน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามวรรคสอง หมายความว่า การข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้บริการโดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

ก. ทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น

ข. ขู่เจ็ญด้วยประการใด ๆ

ค. ใช้กำลังประทุษร้าย

ง. ยึดเอกสารสำคัญประจำตัวของบุคคลนั้นไว้ หรือนำภาระหนี้ของบุคคลนั้นหรือของผู้อื่นมาเป็นสิ่งผูกมัดโดยมิชอบ

จ. ทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้”

หากพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วเข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์ให้ส่งตัวผู้เสียหายพร้อมเอกสารการคัดแยกผู้เสียหายให้พนักงานสอบสวนพิจารณา รับคำร้องทุกข์ตามกฎหมาย หากไม่เข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์และเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นให้ส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีในคราวเดียวกัน

(1.2) กรณียังไม่ชัดเจนว่าผู้แจ้งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์ หรืออาจจะเข้าข่ายการค้ามนุษย์หากมีเหตุจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยแก่บุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์ หากจะจัดให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความคุ้มครองชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 จะต้องรายงานให้ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีทราบ โดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่จัดให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความคุ้มครองชั่วคราว หากมีความจำเป็นจะต้องให้การคุ้มครองเกินกว่ากำหนดเวลาดังกล่าวให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยื่นคำร้องต่อศาลขอคุ้มครองชั่วคราวได้อีก ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจอนุญาตได้ไม่เกิน 7 วัน โดยจะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ไปด้วยก็ได้ สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ดำเนินการจะต้องเป็นข้าราชการตำรวจระดับสารวัตรขึ้นไป

กรณีผู้แจ้งไม่ใช่ผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์

พนักงานสอบสวนควรทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมหลักฐาน และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงเสนอผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจ ทั้งนี้ ในรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงควรจะต้องมีรายละเอียด ดังนี้

(1) พฤติกรรมตามที่แจ้งเป็นอย่างไร

(2) การดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง มีการสอบปากคำพยานบุคคลที่ปากพยานวัตถุและพยาน เอกสารมีอะไรบ้าง

(3) สรุปผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่า มีการกระทำผิดอาญาตามที่ได้รับแจ้งหรือไม่ หากไม่พบว่าเป็นความผิดให้เสนอยุติเรื่อง หากเป็นความผิดทางอาญา ให้พิจารณาด้วยว่าเป็นความผิดฐานใดแล้วเสนอผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งการให้พนักงานสอบสวน รับคำร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป กรณีความผิดฐานค้ามนุษย์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจเรียกบุคคลที่ตรวจพบเข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดค้ามนุษย์มาทำการคัดแยกผู้เสียหายเบื้องต้น แล้วส่งเอกสารการคัดแยกผู้เสียหายเบื้องต้นประกอบรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อให้พนักงานสอบสวนนำประกอบการสอบสวนต่อไป

การสอบปากคำผู้เสียหาย

ก่อนลงมือสอบปากคำผู้เสียหายต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการให้ถ้อยคำ เพื่อให้ได้ข้อมูลทางคดีและพยานหลักฐานที่ถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วนมากที่สุด โดยการสอบสวนให้อยู่ภายในกรอบสมมุติฐานของฐานความผิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบว่าผู้กระทำความผิดผู้ร่วมกระทำความผิด ผู้สมคบเป็นใครและทำให้การมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ประเด็นที่ต้องการขยายผลหรือดำเนินการต่อไปหลังการให้ปากคำมีอะไรบ้าง ดังนั้น เพื่อความสมบูรณ์ของการสอบสวนผู้เสียหาย ก่อนลงมือทำการสอบสวน ผู้สอบสวนจะต้องซักถามข้อมูลเบื้องต้นจากผู้เสียหายไว้เพื่อวางแผนการสอบสวน และเตรียมพยานหลักฐานเท่าที่มีประกอบการสอบปากคำจึงควรกำหนดประเด็นหลักเพื่อการสอบปากคำไว้ก่อน ดังนี้

1. การกำหนดประเด็นสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นเชื้อทั่วไป

2. การกำหนดประเด็นสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นเชื้อที่เดินทางจากประเทศไทยแล้วไปตกเป็นเหยื่อค้ามนุษย์ในต่างประเทศที่เรียกว่าประเทศไทยเป็นประเทศต้นทาง

3. การกำหนดประเด็นสอบปากคำผู้เสียหาย ที่เดินทางมาจากประเทศอื่นเข้ามายังประเทศไทยแล้วจะเดินทางไปยังต่างประเทศ แต่พบว่าจะเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ที่เรียกว่าประเทศไทย เป็นประเทศทางผ่าน

4. การกำหนดประเด็นสอบปากคำผู้เสียหายที่เดินทางเดินทางมาจากประเทศอื่น แล้วมาตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ในประเทศไทยหรือที่เรียกว่า ประเทศไทยเป็นประเทศปลายทาง

การสอบสวนผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ ชายหรือหญิง

ในกรณีเป็นความคิดอื่นนอกจากความคิดเกี่ยวกับเพศ ให้ดำเนินการสอบสวนตามปกติ ในกรณีเป็นความคิดเกี่ยวกับเพศ ถ้าผู้เสียหายเป็นหญิงให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

การสอบสวนผู้เสียหายที่เป็นเด็ก

ผู้เสียหายในคดีมีทั้งเด็กชาย เด็กหญิง การสอบสวนผู้เสียหายที่เป็นเด็กให้ดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ และก่อนเริ่มถามปากคำให้แจ้งสิทธิเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่งให้เด็กทราบ

ในกรณีเป็นความคิดเกี่ยวกับเพศ และผู้เสียหายเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทั้งนี้ อาจะจัดหาบุคคลที่เด็กร้องขอให้เข้าร่วมฟังการสอบสวนด้วย

คดีนอกราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 นอกจากจะมีพนักงานอัยการร่วมสอบสวน แล้วต้องแจ้งพนักงานอัยการคุ้มครองเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำผู้เสียหายเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปี ไม่ต้องสาบานตนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 การสอบสวนให้ใช้ภาษาไทย ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนต่างด้าวให้ใช้ล่ามแปล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13

ผู้เสียหายที่ไม่สามารถพูดหรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษามือให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามภาษามือให้ หรือจัดให้ถามตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ผู้เสียหายที่เป็นผู้เสียหายเป็นคนหูหนวก หรือ เป็นใบ้ หรือทั้งหูหนวกและและเป็นใบ้ นั้นอาจถูกถามหรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือ โดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของบุคคลนั้นๆ ให้ถือว่าเป็นคำพยานบุคคล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 96

ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการร่างฟ้องของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158

2.1.3 การรวบรวมข้อมูลสำคัญในคดี

สาระสำคัญของข้อมูลคดีค้ำมนุษย์จากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการค้าประเวณีผู้ใหญ่จะเป็นผู้เสียหายต้องเข้าเงื่อนไข ถูกข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว หนีฉล หลอกหลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบให้ค้าประเวณี ตามมาตรา 6 (1) ผู้เสียหายพักอาศัยอยู่กับผู้ใด ใครเป็นผู้ติดต่อชักชวน ชักชวนให้ไปทำอะไร ใครรับผู้เสียหายไว้ใครเป็นผู้จัดหาสถานที่ พักอาศัยที่ใด ติดต่อถูกค้าด้วยวิธีการอย่างไร ใครเป็นผู้ติดต่อ ใครเป็นผู้ควบคุมดูแล สถานที่บริการที่ใด ค่าบริการครั้งละเท่าไร ใครรับค่าบริการไว้ แบ่งกันอย่างไร ใครได้เท่าไร ผู้เสียหายได้เท่าไร มีบัญชีหรือไม่ เหตุที่ต้องให้ส่วนแบ่ง ไม่บริการหรือไม่แบ่งได้หรือไม่ ถูกข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว หนีฉล หลอกหลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบให้ขายบริการหรือไม่ ขณะเกิดเหตุผู้เสียหายอยู่ในความปกครองดูแลของผู้ใด ถ้าเป็นเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลหรือไม่ รู้แล้วทำอย่างไร

พยานหลักฐาน ได้แก่ บุคคลที่รู้เห็นการติดต่อระหว่างกลุ่มผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย หลักฐานการติดต่อ จดหมาย โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง หลักฐานทางการเงิน และธนาคาร บันทึกส่วนตัว บันทึกการทำงาน รายรับ รายจ่าย เงินส่วนแบ่ง เงินของกลาง ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง ร่องรอยบาดแผล รายงานการตรวจพิสูจน์ของแพทย์ หลักฐานการตรวจอายุ (กรณีไม่แน่ชัดเรื่องอายุ) และสิ่งของที่ได้จากที่พักอาศัย ฯลฯ

คดีค้ำมนุษย์จากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการบังคับใช้แรงงาน เด็กจะเป็นผู้เสียหาย ต้องเข้าเงื่อนไขการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ ผู้เสียหายพักอาศัยอยู่กับผู้ใด สมัครใจมาทำงาน หรือใครเป็นผู้ติดต่อชักชวน ชักชวนด้วยข้อความว่าอย่างไร เสียค่าเดินทางเองหรือใครออกให้ ใครพามาส่งที่ทำงาน ใครรับไว้ ได้ทำงานตามที่ถูกชักชวนหรือไม่ งานที่ทำเป็นงานอะไร ถ้างานไม่ตรงกับที่ชักชวน หรือต้องทำงานหนัก งานเสี่ยง สมัครใจทำงานหรือไม่ ถ้าไม่สมัครใจ ได้โต้แย้งอย่างไรหรือไม่ ไม่ทำงานได้หรือไม่ ทำงานก็ชั่วโมง พักผ่อน ทานอาหาร เพียงพอหรือไม่ ใครเป็นผู้ควบคุมให้ทำงาน ผู้ควบคุมเกี่ยวข้องกับนายจ้างหรือผู้ที่รับไว้ได้อย่างไร ผลจากการทำงาน บาดเจ็บ บาดแผล มีหรือไม่ รักษาอย่างไร มีข้อตกลงเรื่องการทำงานและค่าจ้างหรือไม่ กับผู้ใด ใครเป็นนายจ้าง ได้รับค่าจ้างครบถ้วนหรือไม่ ถูกข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว หนีฉล หลอกหลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบให้ทำงานหรือไม่ อย่างไร

ถ้าผู้เสียหายเป็นเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลหรือไม่ รู้แล้วทำอย่างไร พยานหลักฐาน ได้แก่ บุคคลที่รู้เห็นการติดต่อระหว่างกลุ่มผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย หลักฐาน การติดต่อ จดหมาย โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง สัญญาจ้าง หลักฐานทาง

การเงินและธนาคาร บันทึกส่วนตัว บันทึกการทำงาน ค่าแรง ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง ร่องรอยบาดแผล รายงานการตรวจพิสูจน์ของแพทย์ หลักฐานการตรวจอายุ (กรณีไม่แน่ชัดเรื่องอายุ) และสิ่งของที่ได้จากที่พักอาศัย ฯลฯ

คดีค้ำมนุษย์จากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการขอกทาน ผู้ใหญ่จะเป็นผู้เสียหายต้องเข้าเงื่อนไขถูกข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว หนีฉลต หลอกหลวง ใช้อำนาจ โดยมิชอบให้ขอกทาน ตามมาตรา 6 (1) ผู้เสียหายพักอาศัยอยู่กับผู้ใด สมควรใจมาขอกทานหรือใครเป็นผู้ติดต่อชักชวน รู้หรือไม่ว่าต้องมาขอกทาน เสียค่าเดินทางเองหรือใครออกให้ ใครเป็นผู้พามาขอกทาน สถานที่ขอกทาน ใช้อุปกรณ์อะไรประกอบ การขอกทาน ขณะขอกทานมีใครควบคุมดูแล รายได้จาก การขอกทานต่อวัน ขอกทานตั้งแต่เวลาใดถึงเวลาใด เงินที่ได้ จากการขอกทานเก็บไว้ที่ใด ใครเก็บ ใช้ประโยชน์อย่างไร คนที่พามา และควบคุม ขอกทานเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย อย่างไร เมื่อเลิกขอกทานต่อวัน ใครมารับ รับไปที่ใด พักอาศัย ที่ใด มีวันหยุดหรือไม่ สมควรใจขอกทานหรือไม่ ถ้าไม่สมควรใจ ได้โต้แย้งอย่างไรหรือไม่ ไม่ขอกทานได้หรือไม่ พักผ่อน ทานอาหาร เพียงพอหรือไม่ ถูกข่มขู่ ใช้กำลัง บังคับ ลักพาตัว หนีฉลต หลอกหลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบให้ขอกทานหรือไม่ ขณะเกิดเหตุอยู่ในความปกครองดูแลของผู้ใดถ้าเป็นเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลรู้หรือไม่ รู้แล้วทำอะไร พยานหลักฐาน ได้แก่ บุคคลที่รู้เห็นการติดต่อระหว่างกลุ่มผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย หลักฐานการติดต่อจดหมาย โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง หลักฐานทางการเงิน และธนาคารบันทึกส่วนตัว บันทึกการทำงาน ค่าแรง เงินเหรียญ หรือธนบัตรของกลาง ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง ร่องรอยบาดแผล รายงานการตรวจพิสูจน์ของแพทย์ หลักฐานการตรวจอายุ (กรณีไม่แน่ชัดเรื่องอายุ) และสิ่งของที่ได้จากที่พักอาศัย ฯลฯ ทุกคดี อายุที่ต้องชดเชยเงินของผู้เสียหาย มีความสำคัญต่อการกล่าวหา ฟ้องร้อง และให้ถามประเด็นข้อเท็จจริงในกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น การทำงานของคนต่างด้าว คนเข้าเมือง กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน ฯลฯ ทุกคดีให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรก ถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย มาตรา 34 การดำเนินการเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทน มาตรา 34 กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน เนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย และมาตรา 35 ในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิและประสงค์ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ ให้พนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายตามที่ได้รับแจ้งจาก ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งกระบวนการในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่

คุ้มครองผู้เสียหายจะเป็นหน่วยงานหลักในการรวบรวมหลักฐาน เอกสารเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้อง เสนอปลัดกระทรวงดังกล่าวพิจารณาดำเนินการต่อไป

พยานหลักฐานในคดี โดยหลักจะได้จากการของผู้เสียหาย และการเข้าช่วยเหลือในชั้นต้นและรวบรวมเพิ่มเติมได้ดังต่อไปนี้

พยานบุคคล พ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อน หรือผู้ที่รู้เห็นในทุกขั้นตอนพยานวัตถุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ รถยนต์ รูปถ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งสถานที่และร่องรอยบาดแผล และสิ่งของที่ได้จากที่พิกอาศัยพยานเอกสาร บัญชีรายชื่อ บัญชีรายรับรายจ่าย หนังสือเดินทางเอกสารการผ่านเข้า-ออกด่านตรวจคนเข้าเมือง รายงานความเชื่อมโยงการใช้โทรศัพท์ บัตรผู้ป่วย บิลค่ารักษา พยานหลักฐานทางเทคโนโลยี หน้าเว็บไซต์ ข้อมูลในคอมพิวเตอร์ และข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ พนักงานเจ้าหน้าที่ และผู้ดูแลเว็บไซต์

พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ รายงานจากสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ รายงานการตรวจพิสูจน์ของแพทย์ และหลักฐานการตรวจอายุ (กรณีไม่แน่ชัดเรื่องอายุ) และความสัมพันธ์คนในครอบครัว (ดีเอ็นเอ) แต่ละประเภทคดีจะมีรายละเอียดของพยานหลักฐานเพิ่มเติมขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนของคดีการสรุปและมีความเห็นทางคดี เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้วให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือมีความเห็นทางคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140-142

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กำหนดให้มีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีการค้ามนุษย์ ดังนี้

2.2.1 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

อันประกอบไปด้วยจังหวัด อำเภอ หน่วยงานท้องถิ่น มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายในอำนาจหน้าที่พนักงานฝ่ายปกครอง การสืบสวนหาข่าว พร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ในการปฏิบัติของชุดปฏิบัติการพิเศษกรมการปกครอง เทคนิคการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เทคนิคการทำบันทึกจับกุมแบบเน้นประสิทธิภาพของคดี พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติการจับกุมจริง มีการออกตรวจโรงแรม ร้านค้าของเก่า ในพื้นที่ว่ามีใบอนุญาตถูกต้องหรือไม่อันเป็นการจัดระเบียบสังคม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเป็นแหล่งมั่วและสุ่มเสี่ยงที่จะเป็นที่หลบเลี่ยงหรือกบดานของอาชญากร

2.2.2 กรมสอบสวนคดีพิเศษ

กรมสอบสวนคดีพิเศษก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Department of Special Investigation มีชื่อย่อว่า DSI มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีการค้ำมนุษย์คือป้องกันปราบปราม สืบสวน และสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการคดีพิเศษประกาศกำหนด หรือตามมติของคณะกรรมการคดีพิเศษ ตลอดจนปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษ

2.2.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

เป็นหน่วยงานหลักมีหน้าที่รับผิดชอบยุทธศาสตร์ มาตรการในการป้องกันปราบปรามการค้ำมนุษย์ในด้านการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยมีการมอบหมายให้ตำรวจภูธรภาค ตำรวจภูธรจังหวัด และสถานีตำรวจ มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ และในระดับสถานีตำรวจหากมีคดีเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนที่ประจำ ณ สถานีตำรวจ จะรับแจ้งความและดำเนินการสอบสวนไปภายใต้อำนาจหน้าที่ตามระเบียบและข้อกฎหมายที่ได้กำหนดให้รับผิดชอบสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ แต่หน่วยงานกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบคดีการค้ำมนุษย์โดยตรง คือ กองบังคับการปราบปรามการค้ำมนุษย์ (บก.ปคม.) ได้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2551 โดยมีฐานะเป็นกองบังคับการอยู่ในสังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความผิดอันเป็นการละเมิดการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน สตรี แรงงาน การจัดระเบียบสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินการปราบปรามขบวนการค้ำมนุษย์ด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิด หรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมาลงโทษและช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ำมนุษย์ในการปราบปรามอาชญากรรมการค้าหญิงและเด็กที่จะให้ผลดีจำเป็นต้องมีงบประมาณเพียงพอที่จะให้เจ้าหน้าที่เดินทางไปทำงานด้านสืบสวน ขยายผล รวบรวมข้อมูล และพยานหลักฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองพยาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้เสียหายหรือเป็นเหยื่อของการค้ำมนุษย์นั่นเอง นอกจากนี้ต้องมีหน่วยงานปฏิบัติเป็นหลัก (Function unit) ที่มีอำนาจหน้าที่ มีงบประมาณและบุคลากรที่เพียงพอพร้อมด้านความรู้ ความสามารถ ด้านศักยภาพในการป้องกันปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก เนื่องด้วยเป็นหน่วยงานใหม่ที่เกิดขึ้น และเป็นหน่วยงานหนึ่งซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการหลัก ได้มีการรับโอนข้าราชการตำรวจจากหน่วยต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการกิจที่ยุ่ยากและมีความสลับซับซ้อน ด้วยเหตุที่การค้ำมนุษย์ โดยเฉพาะการค้าหญิงและเด็ก แรงงาน เป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

2.2.4 กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (กองต่อต้านการค้ามนุษย์)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์อย่างเหมาะสม ในเรื่องอาหาร ที่พัก การรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษ การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้นั้น การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความแตกต่างทางเพศ อายุ สัญชาติ เชื้อชาติ ประเพณี วัฒนธรรมของผู้เสียหาย การแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่พึงได้รับการคุ้มครองในแต่ละขั้นตอนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการช่วยเหลือ ตลอดจนขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอน และต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายก่อนด้วย

การให้ความช่วยเหลือตามวรรคหนึ่ง อาจจัดให้บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายได้รับการดูแลในสถานแรกรับตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี สถานแรกรับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก หรือสถานสงเคราะห์อื่นของรัฐหรือเอกชนก็ได้

2.2.5 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีภารกิจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพที่ประชาชนพึงได้รับตามกฎหมาย โดยการจัดวางระบบและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนการดำเนินการให้พยาน ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือ เยียวยาในเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองและดูแลจากรัฐอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) จัดระบบการบริหารจัดการด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (2) ส่งเสริมและพัฒนาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (3) ส่งเสริมและพัฒนากลไกการระงับข้อพิพาทในสังคม
- (4) ประสานงานด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับภาครัฐและเอกชนทั้งในและ

ต่างประเทศ

(5) พัฒนาระบบ มาตรการ และดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งจำเลยที่ถูกดำเนินคดีอาญาโดยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนเสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

- (6) ติดตามและประเมินผลการดำเนินการด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- (7) ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

(8) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ปคม.) ระดับชาติ มีนายกฯ เป็นประธาน และระดับปฏิบัติ มีรองนายกฯ เป็นประธาน การตั้งกองทุนคุ้มครองเหยื่อและป้องกันการค้ามนุษย์ โดยหมวด 4 กำหนดให้ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัดมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลเหยื่อ หากเป็นคนต่างด้าวอาจผ่อนผันให้อยู่และทำงานระหว่างดำเนินคดีได้

ส่วนการปราบปรามผู้กระทำผิดเป็นหน้าที่ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม กฎหมายให้มีการสืบพยานไว้ก่อนป้องกันเหยื่อถูกข่มขู่คุกคาม และจุดเด่นในการแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ มีกระบวนการตั้งแต่ป้องกันการค้าคน การช่วยเหลือ ปราบปราม และส่งกลับเหยื่ออย่างปลอดภัย ไม่ให้กลับสู่วงจรการค้ามนุษย์อีก โดยกฎหมายกำหนดให้การทำผิดค้ามนุษย์ เป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ด้วยญาติพี่น้องหรือใครที่นำเงินไปใช้จะมีความผิดฐานฟอกเงิน ทรัพย์สินที่ได้จากการค้ามนุษย์จะถูกยึดทั้งหมด

จากการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการสอบสวนทั้งตามประมวลกฎหมายอาญาส่วนการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป และการสอบสวนคดีความผิดการค้ามนุษย์ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ผู้ศึกษาจะได้นำไปวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับการสอบสวนการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์ต่อไป

บทที่ 4

ปัญหาทางกฎหมายการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์

ในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนบุคลากรหลัก คือ พนักงานสอบสวนซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ อันเป็นลักษณะงานที่ปฏิบัติคล้ายคลึงกับงานของอัยการและศาล กล่าวคือ ปฏิบัติงานด้านอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน นอกจากนั้นยังเป็นลักษณะงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเสมือนด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม คือ ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่น ๆ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด จากการศึกษาลักษณะของคดีการค้ามนุษย์ซึ่งเป็นการกระทำความผิดที่ให้เป็นขบวนการและมีลักษณะขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน และมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องหลายฉบับ ในทางปฏิบัติจึงส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งใช้โดยปกติมีอำนาจการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในชั้นนี้ผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ดังนี้

ปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

การสอบสวนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการเริ่มต้นแห่งคดีในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด หากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ไม่ตรงต่อความเป็นจริงเสียแล้ว ผลของการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมขั้นถัดไปจะผิดตามไปด้วย ในคดีอาญาทั่วไปนั้นอำนาจการสอบสวนเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะต้องมีเพียงคนเดียวเท่านั้น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบผู้มีอำนาจคือพนักงานสอบสวนในท้องที่ความผิดเกิดขึ้นเป็นหลัก แต่มีข้อยกเว้นให้พนักงานสอบสวนนอกเขตท้องที่ ซึ่งความผิดได้เกิดขึ้นอีก คือ เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวกก็ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาได้อยู่หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

จึงสรุปได้ว่า เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นจะอยู่ในเขตรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้รักษาการแทนในกรณี

จากการศึกษาความหมายของการค้ามนุษย์ ซึ่งหมายถึง การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบ

บังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการขู่ โกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือด้วยการใช้สถานะความเสียหายจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้ หรือรับเงิน หรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจ ควบคุมบุคคลอื่น เพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงประโยชน์ การแสวงประโยชน์ อย่างน้อยที่สุด ให้รวมถึงการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณีของบุคคลอื่น หรือการแสวงประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ใต้บังคับ หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย ให้ถือว่าการจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งเด็กเพื่อความมุ่งประสงค์ในการ แสวงประโยชน์ เป็นการค้ามนุษย์ แม้ว่าจะไม่มีการใช้วิธีการใด ๆ ที่ระบุไว้ก็ตาม

จากความหมายของการค้ามนุษย์นั้นสามารถสรุปได้ว่า คดีการค้ามนุษย์นั้นเป็นคดีที่มีลักษณะซับซ้อน มีลักษณะการกระทำความผิดที่เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งส่งผลให้จำเป็นต้องมีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เช่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายในอำนาจหน้าที่พนักงานฝ่ายปกครอง การสืบสวนหาข่าว หรือกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (กองต่อต้านการค้ามนุษย์) จะให้พิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์อย่างเหมาะสม หรือกรมสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีการค้ามนุษย์ คือ ป้องกันปราบปราม สืบสวน และสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบคดีการค้ามนุษย์โดยตรง คือ กองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ (บก.ปคม.) ได้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2551 โดยมีฐานะเป็นกองบังคับการอยู่ในสังกัด กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความผิดอันเป็นการละเมิดการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน สตรี แรงงาน การจัดระเบียบสังคม

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์นั้น จึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจในการรับแจ้งเหตุ ต้องเป็นพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจท้องที่ที่เกิดเหตุหรือท้องที่ที่ประสบเหตุ พนักงานสอบสวนประจำสถานีตำรวจนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการรับแจ้งเหตุและมีอำนาจการสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และมีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในเขตพื้นที่นั้น ๆ แม้ว่าจะมีกองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ (บก.ปคม.) แต่ในทางปฏิบัตินั้นกองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ (บก.ปคม.) ยังมีข้อจำกัดเรื่องกำลังพล จึงจำเป็นต้องส่งเรื่องกลับไปให้สถานีตำรวจท้องที่ที่เกิดเหตุรับผิดชอบ ซึ่งพนักงานสอบสวนดังกล่าว

คุ้นชินกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปที่มีลักษณะแตกต่างกับคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ส่งผลให้การทำคดีเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และมีความละเอียดอ่อนในการพิจารณาแยกผู้เสียหายที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เป็นไปได้โดยไม่มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานของคดีการค้ามนุษย์นั้นจะต้องมีความละเอียดอ่อน และต้องมีความรู้ความชำนาญในหลายๆด้าน อีกทั้งลักษณะการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ การรวบรวมพยานหลักฐานที่มีความละเอียดในแต่ละฐานความผิดเป็นไปอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ เช่น

การแสวงหาพยานหลักฐานคดีค้ามนุษย์จากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการบังคับใช้แรงงานเด็กจะเป็นผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนจะหาหลักฐานที่ต้องเข้าเงื่อนไขการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ ผู้เสียหายพักอาศัยอยู่กับผู้ใด สมัครใจมาทำงาน หรือใครเป็นผู้ติดต่อชักชวนชักชวนด้วยข้อความว่าอย่างไร เสียค่าเดินทางเองหรือใครออกให้ ใครพามาส่งที่ทำงาน ใครรับไว้ได้ทำงานตามที่ถูกชักชวนหรือไม่ งานที่ทำเป็นงานอะไร ถ้างานไม่ตรงกับที่ชักชวน หรือต้องทำงานหนัก งานเสี่ยง สมัครใจทำงานหรือไม่

คดีค้ามนุษย์จากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการขอทาน พยานหลักฐาน ได้แก่บุคคลที่รู้เห็นการติดต่อระหว่างกลุ่มผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย หลักฐานการติดต่อจดหมาย โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง หลักฐานทางการเงิน และธนาคารบันทึกส่วนตัว บันทึกการทำงาน ค่าแรง เงินเหรียญ หรือธนบัตรของกลาง ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง ร่องรอยบาดแผล รายงานการตรวจพิสูจน์ของแพทย์ หลักฐานการตรวจอายุ (กรณีไม่แน่ชัดเรื่องอายุ) และสิ่งของที่ได้จากที่พักอาศัย ฯลฯ ทุกคดี อายุที่ถูกต้องชัดเจนของผู้เสียหาย มีความสำคัญต่อการกล่าวหาฟ้องร้อง และให้ถามประเด็นข้อเท็จจริงในกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย

การสอบสวนผู้เสียหายคดีค้ามนุษย์ พนักงานสอบสวนควรขอข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานบริการที่เกิดเหตุจากนายทะเบียนสถานบริการ ข้อมูลเรือลำที่เกิดเหตุจากกรมเจ้าท่า ข้อมูลการขออนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าว ข้อมูลการขออาชญาบัตรจากกรมประมง ข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างแรงงานก่อนเกิดเหตุและการตกลงการจ่ายค่าจ้างหลังเกิดเหตุ จากกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการสอบสวน เพราะผู้เสียหายอาจให้ข้อเท็จจริงต่อหน่วยงานดังกล่าว และไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ให้ไว้กับพนักงานสอบสวน หรืออาจมีข้อมูลที่อาจเชื่อมโยงไปยังกลุ่มขบวนการค้ามนุษย์ได้ หากข้อเท็จจริงไม่ตรงกัน พนักงานสอบสวนพึงหาพยานแวดล้อมกรณีเท่าที่ทำได้ เพื่อนำมาชี้แจงนำพยานหลักฐานประกอบการใช้ดุลพินิจในการทำความเห็นทางคดี

จากตัวอย่างของลักษณะความซับซ้อนของคดีการค้ำมนุษย์ จะเห็นได้ว่า พนักงานสอบสวนที่จะเป็นผู้รับผิดชอบนั้น ย่อมต้องมีความชำนาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับคดีการค้ำมนุษย์ ในขณะที่การดำเนินการของประเทศไทยนั้นมีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องหลายหน่วยงานในการสอบสวนอีกทั้งพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบก็ยังขาดความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการกระทำความผิดการค้ำมนุษย์ ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินการสอบสวนนั้นขาดประสิทธิภาพเนื่องจากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบอาจไม่มีความชำนาญหรือประสบการณ์ในลักษณะของคดีการค้ำมนุษย์ ในการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดองค์กรที่ทำหน้าที่หลักในการสอบสวนในกระบวนการคดีการค้ำมนุษย์ คือ กรมสอบสวนกลาง (FBI) และกองบังคับการตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากรแห่งสหรัฐอเมริกา (ICE) โดย FBI เป็นตัวแทนพิเศษในหน่วยคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (CRU) หน้าที่สอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับหน่วยงานการสอบสวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ข้างต้น ผู้ศึกษาพิจารณาแล้วจึงเห็นสมควรที่จะต้องมีการกำหนดให้หน่วยงานเฉพาะที่มีความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์เข้ามารับผิดชอบในการสอบสวน ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายต่อไป

ปัญหาเขตอำนาจที่เกี่ยวกับการสอบสวน

ในปัจจุบันพบว่า การกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องหลายท้องที่ และในบางกรณีมีความเกี่ยวเนื่องกับต่างประเทศ เช่น องค์การอัยการ ที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน หรือเกี่ยวกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เนื่องจากตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้ความผิดฐานค้ำมนุษย์เป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่า มีหน่วยงานเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน และเมื่อมีการร้องทุกข์กล่าวโทษ พนักงานสอบสวนควรพิจารณาเบื้องต้นว่า กรณีดังกล่าวเป็นคดีความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรหรือไม่ หากใช่ ต้องรีบมีหนังสือแจ้งให้อัยการสูงสุดพิจารณามอบหมายหน้าที่ให้บุคคลใดเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 “ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้น ให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้

ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือให้การสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนบรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในกรณีจำเป็นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

- (1) พนักงานสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ
- (2) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

เมื่อพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน แล้วแต่กรณี เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้ทำความเข้าใจตามมาตรา 140 มาตรา 141 หรือมาตรา 142 ส่งพร้อมสำนวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน”

จากบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่าในคดีความผิดนอกราชอาณาจักร ปัจจุบันผู้มีอำนาจสอบสวนคดีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร ได้แก่ อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนและพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน ที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายดังกล่าว จึงมีบทบาทและอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยกรณีที่พนักงานอัยการทำหน้าที่สอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานเท่านั้น แต่พนักงานอัยการจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจสรุปสำนวนตามที่พนักงานอัยการต้องการไม่ได้ และสำหรับกรณีที่การกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ตามกฎหมายประเทศไทยเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร หรือใช้ประเทศไทยเป็นต้นทางหรือทางผ่านนั้น เป็นการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มีกระบวนการที่ซับซ้อนหลายขั้นตอนทั้งกระบวนการนายหน้า กระบวนการนำพา จนถึงการแสวงหาประโยชน์ในสถานประกอบการ การกระทำผิดจึงเกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางและในหลายพื้นที่เกี่ยวเนื่องกัน

หรือบางกรณีมีเส้นทางไปไกลถึงต่างประเทศ ทำให้พนักงานสอบสวนบ่ายเบี่ยงการรับแจ้งความ โดยอ้างเขตอำนาจสอบสวนและสถานที่เกิดเหตุ จนเกิดการผลักภาระและความรับผิดชอบไปยัง ท้องที่อื่นๆ จนเกิดผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยไม่ประสงค์จะดำเนินการต่อ เพราะต้องเสียเวลาและ เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปมา ในกรณีการกระทำความคิดที่เกี่ยวข้อกับต่างประเทศพนักงาน สอบสวนต้องส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดชี้ขาดและมอบอำนาจการสอบสวน ซึ่งส่งผลให้บางกรณีใช้ ระยะเวลา นานกว่าที่อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งลงมา ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมาก ถอดใจและไม่ ประสงค์จะดำเนินคดีต่อเนื่องจากระยะเวลาดำเนินคดีที่ยาวนาน และต้องการกลับไปยังภูมิลำเนา หรือทำงานมากกว่ารอกระบวนการเสร็จสิ้น

จากกรณีดังกล่าวที่จะต้องดำเนินการผ่านสำนักงานอัยการสูงสุด ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ผู้ศึกษาพิจารณาจากในปัจจุบันที่ประเทศไทยมีกองบังคับการปราบปรามการค้ำมนุษย์ (บก.ปคม.) ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความผิดอันเป็นการ ละเมิดการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน สตรี แรงงาน การจัดระเบียบสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินการ ปราบปรามขบวนการค้ำมนุษย์ด้วยการนำตัวผู้กระทำผิด หรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมา ลงโทษ แต่ในทางปฏิบัตินั้นกองบังคับการปราบปรามการค้ำมนุษย์ (บก.ปคม.) กลับไม่มีบทบาท เกี่ยวกับการสอบสวนอย่างแท้จริง อีกทั้งการจัดตั้งขึ้นเป็นไปตามความต้องการให้เป็นหน่วยงาน ปฏิบัติเป็นหลัก (Function Unit) ที่มีอำนาจหน้าที่ มีงบประมาณ และบุคลากรที่เพียงพอพร้อมด้าน ความรู้ ความสามารถ ด้านศักยภาพในการป้องกันปราบปรามการค้ำหญิงและเด็ก ดังนั้น เพื่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ กรณีที่เกี่ยวกับเขตอำนาจการสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์ ดังกล่าว ควรเป็นอำนาจของกองบังคับการ ปราบปรามการค้ำมนุษย์ (บก.ปคม.) เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการ ค้ำมนุษย์มีประสิทธิภาพและสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างรวดเร็ว

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการศึกษาเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์” ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการสอบสวนคดีการค้ามนุษย์ทั้งในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ผู้ศึกษาจึงมีข้อสรุป ดังนี้

1. ปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

ในการสอบสวนคดีอาญา เป็นขั้นตอนการแสวงหาผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลังจากที่ได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดการกระทำผิดขึ้น รวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ สำหรับการสอบสวนคดีการค้ามนุษย์ จึงเป็นอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่จะต้องปฏิบัติตามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่จากลักษณะของการกระทำความผิดที่มีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยมีลักษณะการกระทำผิดที่มีความซับซ้อน ลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ รวมไปถึงการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นก็มีกฎหมายเกี่ยวข้องหลายฉบับ ซึ่งอาจส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานในคดีการค้ามนุษย์ ไม่สามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัญหาเขตอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

ในปัจจุบันพบว่า การกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องหลายท้องที่ และในบางกรณีมีความเกี่ยวเนื่องกับต่างประเทศ เช่น องค์กรอัยการ ที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 14 กำหนดให้ความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่า มีหน่วยงานเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน อาจเกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานที่มุ่งจะปราบปรามผู้กระทำความผิด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางกฎหมายในการสอบสวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับค้ำมนุษย์ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์ปัญหาหน่วยงานในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ในขณะที่ในทางปฏิบัติพบว่า การสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์นั้น ยังคงเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงควรให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นการเฉพาะที่ชัดเจน โดยพิจารณาแนวทางของหน่วยงานจากประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงควรแก้ไข เพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2551 ดังนี้

มาตรา 32/1 “เจ้าพนักงานการปราบปรามการค้ำมนุษย์มีอำนาจสืบสวน และสอบสวนคดีการค้ำมนุษย์”

2. สำหรับปัญหาเขตอำนาจที่เกี่ยวกับการสอบสวน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหลายท้องที่หลายหน่วยงาน ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความล่าช้าจึงเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2551 ดังนี้

มาตรา 32/2 “ถ้าความผิดเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้ผู้บังคับการปราบปรามการค้ำมนุษย์หรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการปราบปรามการค้ำมนุษย์คนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้”

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ขจร จักรประณีต. (2560). *การศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุจูงใจในการค้าประเวณีของเด็กหญิงและสตรี*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณิต ฅ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- คณิต ฅ นคร. (2551). *การสอบสวนผู้ต้องหา ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- คณิต ฅ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ชนกพล สกลผลุงเขตต์. (2560). *การป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีหญิงและเด็ก: ศึกษาอนุสัญญาระหว่างประเทศและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2552). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. ม.ป.ท.
- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. (2560). *โสเภณีกับนโยบายรัฐบาลไทย พ.ศ. 2411-2503*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงพล พันธุ์วิชาติกุล. (2560). *ความผิดฐานค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 และผลกระทบหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2548). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- นิรันดร์ เสียมทอง. (2533). *การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์นคร นครสันติภาพ. (2549). *อาชญากรรมข้ามชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กองบังคับการสืบสวนสอบสวน.

- รุ่งโรจน์ แจ่มพิทยากรณ์. (2560). *มาตรการพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์กรณีแสวงหาประโยชน์ทางเพศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาญ จำปีศรี, พ.ต.อ. (2548). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- วิยะดา ทองมิตร. (2560). *การใช้แรงงานของชาวจีนในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ. (2560). *การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิสาร พันธนะ. (2521). *วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา*. *คูลพาท*, 25(5), 39-41.
- ศิริพร สโครบานนค, ณัฐชยา บุญภักดี และชุตติมา จันทธิโร. (2560). *การค้าหญิง: ภาวะสิทธิสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง.
- ศิระ สว่างศิลป์. (2557). *แนวทางเสริมสร้างศักยภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ของไทย: ศึกษาเปรียบเทียบ Trafficking Victims Protection Act 2000 ของสหรัฐอเมริกา และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551*. ม.ป.ท.
- ศิริพล กุศลศิลป์วุฒิ. (2554). *ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=jurisprudence&month=10-06-2009&group=28&gblog=1>
- ศิริพร สโครบานนค. (2560). *การค้ามนุษย์ แนวคิด กลไก และประเด็นท้าทาย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง.
- สหัส สิงหวิริยะ. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 29). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- สว่าง กันศรีเวียง. (2560). *สิทธิมนุษยชนในกระแสโลกาภิวัตน์*. เข้าถึงได้จาก http://www.baanjomyut.com/library/global_community/06_2.html
- องค์การสหประชาชาติ. (2560). *พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร*. เข้าถึงได้จาก <http://www.noct.m-society.go.th/human-traffic/law/download/la01.pdf>